

Tasa-arvo ja syrjinnän torjuminen

Vuosikertomus 2005

Perusoikeudet ja syrjinnän vastaiset toimet

Työllisyys & sosiaaliasiat

Euroopan komissio

Tasa-arvo ja syrjinnän torjuminen

Vuosikertomus
2005

Työllisyys & sosiaaliasiat

Perusoikeudet ja syrjinnän vastaiset toimet

Euroopan komissio
Työllisyyden, sosiaali- ja tasa-arvoasioiden pääosasto
D.3 yksikkö

Käsikirjoitus valmistunut huhtikuussa 2005

Julkaisun sisältö ei välttämättä kuvasta työllisyydestä, sosiaaliasioista ja tasa-arvoasioista vastaavan Euroopan komission pääosaston näkemystä tai kantaa.

Jos olette kiinnostunut tilaamaan Euroopan komission työllisyyden, sosiaali- ja tasa-arvoasioiden pääosaston sähköisen tiedotuslehden "ESmail", lähettäkää tilauspyyntönne sähköpostilla osoitteeseen empl-esmail@cec.eu.int. Tiedotuslehti ilmestyy säännöllisesti saksaksi, englanniksi ja ranskaksi.

Kertomuksen on laatinut

Applica sprl

Graafinen suunnittelu

Boom Boom sprl

Valokuvat

Sivut 5, 7, 9, 10, 12, 18, 21, 22: © Media Consulta

Sivut 25, 27, 29, 33, 34: © Carl Cordonnier, Dailylife

Sivut 36: © Euroopan komissio

***Europe Direct -palvelu auttaa sinua löytämään
vastaukset EU:hun liittyviin kysymyksiisi***

Yhteinen maksuton palvelunumero:

00 800 6 7 8 9 10 11

Suuri määrä muuta tietoa Euroopan unionista on käytettävissä Internetissä Europa-palvelimen kautta (<http://europa.eu.int>).

Luettelointitiedot ovat teoksen lopussa.

Luxemburg: Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 2005

ISBN 92-894-9451-4

© Euroopan yhteisöt, 2005

Tekstin jäljentäminen on sallittua, kunhan lähde mainitaan.

Printed in Belgium

PAINETTU KLOORIVALKAISEMATTOMALLE PAPERILLE

Sisällysluettelo

Johdanto >	5
Vuosikertomus pähkinäkuoressa	5
Osa I > Rotujen välisestä yhdenvertaisuudesta ja yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista annettujen direktiivien toimeenpanon eteneminen	7
EU:n lainsäädäntö ja toimintamuodot	7
Kansallisen lainsäädännön muutokset	13
Yksilön oikeuksien suojeleminen ja toimeenpano	17
Osa II > EU:n romanien tilanteen parantaminen	25
Haasteen luonne ja laajuus	25
Yhteistyö romanien tilanteen kohentamiseksi	26
Yhteisön toimintaohjelma – romanit pääosassa	31

Viime vuonna syrjinnän vastaisessa työssä edistyttiin edelleen ja onnistuttiin toteuttamaan jokaisen oikeutta elää Euroopan unionin alueella tasa-arvoisesti kohdeltuna.

Monet jäsenvaltiot ovat nyt ryhtyneet saattamaan kahta vuonna 2000 annettua EU-direktiiviä – rotujen välisestä yhdenvertaisuudesta annettua direktiiviä (2000/43/EY), joka kieltää rotuun tai etniseen syntyperään liittyvän syrjinnän useimmissa arkipäivän tilanteissa, ja direktiiviä yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista (2000/78/EY), joka kieltää uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään ja sukupuoliseen suuntautumiseen liittyvän syrjinnän työelämässä ja koulutuksessa – osaksi kansallista lainsäädäntöään. Näin ovat tehneet myös kymmenen uutta jäsenvaltiota, jotka liittyivät Euroopan unioniin toukokuussa 2004.

EU:n syrjinnänvastainen toimintaohjelma on edelleen tukenut tätä työtä erityisesti kertoakseen ihmisille heidän uusien lakien mukaisista oikeuksistaan ja velvoitteistaan sekä puuttuakseen syrjivään asenteeseen ja käytäytymiseen.

Huolimatta mainitusta edistymisestä syrjintää on edelleen, ja on tehtävä yhä enemmän sen varmistamiseksi, että lainsäädännöllinen kehys toimeenpannaan ja toteutetaan asianmukaisesti. Komissio valvoo, että jäsenvaltioissa annetut uudet lait ovat direktiivien mukaiset, ja ryhtyy asianmukaisiin toimiin, kun näin ei ole. Se kerää parhaillaan yksityiskohtaista tietoa jäsenvaltioista koskien sitä tapaa, jolla nämä ovat soveltaneet direktiivejä niiden antamista seuranneina viitenä vuotena, ja raportoi tästä Euroopan parlamentille ja neuvostolle vuonna 2006.

Komissio aloitti konsultointimenettelyn koskien tulevia poliittisesti ensisijaisia aiheita toukokuussa 2004 julkaisemalla vihreän kirjan *Tasa-arvo ja syrjimättömyys laajentuneessa Euroopan unionissa*. Tiedonanto hyväksyttäneen vuoden 2005 puolivälissä jatkona vihreälle kirjalle, ja se sisältää toimintaehdotuksia, esimerkiksi *Euroopan yhtäläisten mahdollisuuksien vuoden järjestämisen vuonna 2007*.

Tämän politiikan merkitystä komissiolle kuvasti perusoikeuksia, syrjimättömyyttä ja yhdenvertaisia mahdollisuuksia käsittelevän uuden komissaariryhmän perustaminen vuonna 2004. Komission puheenjohtaja toimii ryhmän puheenjohtajana, ja ryhmä aikoo harjoittaa mainittua politiikkaa ja varmistaa johdonmukaisuuden toteutumisen tämän alan aloitteiden kesken. Toinen erittäin tärkeä hanke on suunnitelma uuden perusoikeusviraston perustamisesta.

VUOSIKERTOMUS PÄHKINÄNKUORESSA

Tässä kertomuksessa on yhteenveto jäsenvaltioiden ja EU:n syrjinnän vastaisen taistelun kehityksestä menneenä vuonna. Se jakautuu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa korostetaan vaatimuksia, jotka sisältyvät direktiiveihin rotujen välisestä yhdenvertaisuudesta ja yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista, sekä komission harjoittamaa toimintaa sen varmistamiseksi, että jäsenvaltiot noudattavat vaatimuksia. Lisäksi siinä käydään läpi vielä uudet lait ja muut jäsenvaltioiden käynnistämät toimenpiteet näiden vaatimusten täyttämiseksi sekä annetaan muutama esimerkki toteutetuista laeista.

Kertomuksen toisessa osassa tarkastellaan romanien tilannetta EU:ssa, koska he ovat yhteismäärältään suurin etninen vähemmistö laajentuneessa EU:ssa. Siinä tarkastellaan joitakin EU:n toimenpiteitä romaniyhteisöjen laajalle levinneen syrjinnän lopettamiseksi kaikkialla Euroopassa.

EU:n syrjimättömyyspolitiikan tulevaisuus

Tasa-arvoa ja syrjimättömyyttä laajentuneessa Euroopan unionissa (1) käsittelevän vihreän kirjan julkaiseminen käynnisti neuvonpidon vuonna 2004 niistä toimenpiteistä, joihin tulisi ryhtyä syrjinnän vastaisen suojan laajentamiseksi ja vahvistamiseksi. Jäsenvaltioista, Romaniasta ja Turkista tuli 1 443 vastausta kyselyyn ja noin 150 kirjallista asiakirjaa, joita toimittivat kansalliset, alueelliset ja paikalliset viranomaiset, tasa-arvoelimet, kansalaisjärjestöt, työmarkkinajärjestöt, asiantuntijat ja yksittäiset kansalaiset. Tärkein anti esitettiin ”Tasa-arvo tulevaisuuden Euroopassa” -konferenssissa Alankomaissa marraskuussa 2004. Seuraavassa on läpileikkaus siitä:

- EU:n tulisi lisätä syrjinnän vastaisia toimia laajentumisen jälkeen (88 % vastaajista).
- EU:n tulisi ryhtyä erityistoimiin romanien tilanteen parantamiseksi kaikissa jäsenvaltioissa.
- EU:n tulisi myös lisätä työtä sukupuoliseen suuntautumiseen kohdistuvia ennakkoluuloja ja syrjintää vastaan sekä ”vanhoissa” että uusissa jäsenvaltioissa.
- Tarvitaan lisää työtä sen varmistamiseksi, että direktiivit toimeenpannaan kansallisella tasolla.
- Tärkeimmät esteet direktiivien tehokkaalle toimeenpanemiselle ovat syrjivät asenteet ja syrjivä käytäytyminen (68 %), puutteellinen lainsäädäntö (59 %) sekä tiedonpuute oikeuksista ja velvollisuuksista (48 %).
- Kansalaisjärjestöt ja muut tahot haluaisivat lisätä rotujen välisestä tasa-arvosta annetun direktiivin sisältämää suojaa kaikenlaista syrjintää vastaan, mutta eräät kansalliset viranomaiset pitävät tätä ennenaikaisena.
- Tehokkaimmiksi keinoiksi niiden ongelmien ratkaisemiseen, joita direktiiveissä ei mainita, katsotaan lainsäädännön lisääminen (34 %), valistus (32 %) ja positiiviset erityistoimet (23 %).
- Vaikutti siltä, että syrjimättömyys ja tasa-arvo tulisi ”valtavirtaistaa” kaikkia EU:n politiikkoja koskeviksi.
- 82 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että syrjinnän, myös sukupuolisen syrjinnän, eri muotojen vastaiset toimet tulisi nivoa yhteen.
- 93 prosenttia vastaajista piti tietojen keräämistä tärkeänä tehokkaiden tasa-arvo- ja syrjimättömyyspolitiikkojen kehittämiseksi, vaikka yksityisyyden suojelua korostettiin.
- Valtaosassa kirjallisia vastauksia korostettiin EU-rahoituksen lisäarvoa poliittisen toiminnan ja syrjimättömyyslainsäädännön tukena. Tukea kaivattiin eniten ”tiedotukseen ja valistukseen” (60 %) sekä ”analysointiin ja seurantaan” (54 %).
- Kaikkien syrjinnänvastaisten elinten, varsinkin syrjinnän uhrien kanssa työskentelevien elinten, työtä pidettiin tärkeänä; erityisesti toivottiin lisättävän kansallisten viranomaisten osallistumista työhön.

(1) http://europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/policy/aneval/green_en.htm

Rotujen välisestä yhdenvertaisuudesta ja yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista annettujen direktiivien toimeenpanon eteneminen

Viime vuonna monissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa edettiin huomattavasti toimeenpantaessa edelleen direktiiviä rotujen välisestä yhdenvertaisuudesta (direktiivi 2000/43/EY) sekä yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista annettua direktiiviä (direktiivi 2000/78/EY). Kymmenen uuden jäsenvaltion oli täytynyt saattaa direktiivit osaksi kansallista lainsäädäntöä liittyessään EU:n jäsenvaltioiksi 1. toukokuuta 2004, ja siitä seurasi, että moni uusi laki hyväksyttiin EU:n laajenemista edeltävien kuukausien aikana. Samanaikaisesti 15 vanhasta jäsenvaltiosta monissa sellaisissa, joiden määräaika direktiivien saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä oli umpeutunut, on ryhdytty muunlaisiin toimenpiteisiin direktiivien koko sisällön saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä (19. heinäkuuta 2003 koskien direktiiviä rotujen välisestä yhdenvertaisuudesta ja 2. joulukuuta 2003 koskien yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista annettua direktiiviä).

Monissa tapauksissa kyseessä olevat lait koskevat ikään ja vammaisuuteen liittyvää syrjintää, jolloin jäsenvaltioilla oli lupa vaatia kolme ylimääräistä, muista syistä määrätyn määräajan ylittävää vuotta yhdenvertaisesta kohtelusta työelämässä annetun direktiivin saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä. Kaksi jäsenvaltiota, Tanska ja Yhdistynyt kuningaskunta, halusivat yhden ylimääräisen vuoden yhdenvertaisesta kohtelusta työelämässä annetun direktiivin vammaisuutta koskevien määräysten toimeenpanemiseksi. Yhdistyneen kuningaskunnan vammaisuutta koskevat asetukset tulivat voimaan lokakuussa 2004, ja uudet ammatillista koulutusta koskevat säännöt toimeenpannaan syyskuusta 2006 alkaen. Tanska halusi lisäksi ylimääräisen vuoden ikään kohdistuvaa syrjintää koskevien määräysten osalta ja hyväksyi sekä ikään että vammaisuuteen kohdistuvaa syrjintää koskevan lainsäädännön joulukuussa 2004. Kolmen ylimääräisen vuoden mahdollisuutta käyttävät ikään kohdistuvan syrjinnän osalta Belgia, Saksa, Alankomaat, Ruotsi ja Yhdistynyt kuningaskunta sekä vammaisuuden osalta Ranska ja Ruotsi. Kyseisten valtioiden on tehtävä vuosittain komissiolle selkoa edistymisestään mainitun lainsäädännön toimeenpanossa.

EU:N LAINSÄÄDÄNTÖ JA TOIMINTAMUODOT

Rotujen välisestä yhdenvertaisuudesta annettu direktiivi ja yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista annettu direktiivi pähkinänkuoressa

Mikä on EU:n syrjinnän vastaisten direktiivien tarkoitus?

Mainitut kaksi direktiiviä annettiin vuonna 2000 yhteisten vähimmäisvaatimusten asettamiseksi EU:n jäsenvaltioissa voimassa oleville rotuun tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään ja sukupuoliseen suuntautumiseen kohdistuvaa syrjintää vastaan säädetyille laeille. Niiden tarkoitus on luoda yleinen lainsäädännöllinen kehys mainitunlaisen syrjinnän estämiseksi ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen soveltamiseksi käytännössä. Niissä ei estetä jäsenvaltioita

säättämistä direktiiveissä olevaa kattavampaa syrjinnän vastaista suojaa antavia lakeja. Kuitenkaan saat- taessaan direktiivit osaksi kansallista lainsäädäntöä jäsenvaltiot eivät saaneet heikentää ennestään olemassa olevaa syrjinnän vastaista suojaa.

Keitä Euroopan unionin lainsäädäntö suojelee?

Mainitut kaksi direktiiviä suojelevat ketä tahansa EU:n alueella olevaa rotuun tai etniseen alkuperään, uskon- toon tai vakaumukseen, ikään, sukupuoliseen suuntautumiseen tai ruumiinvammaan kohdistuvalla syrjinnällä. Suojan piiriin kuuluvat myös ne, jotka eivät ole tietyn jäsenvaltion kansalaisia mutta jotka asuvat EU:ssa. Jokainen henkilö, jota syrjitään siksi, että häntä syrjivä henkilö ajattelee tai olettaa, että kyseinen henkilö edus- taa tiettyä rotua, uskontokuntaa jne., on myös suojan piirissä, vaikkei näin olisikaan. Tätä sovelletaan samalla tavoin jokaiseen henkilöön, jota syrjitään, koska he ovat tekemisissä tiettyä rotua, uskontokuntaa, sukupuolista suuntautumista jne. edustavan henkilön kanssa.

Miltä lainsäädäntö suojelee?

Direktiivit suojelevat ketä tahansa seuraavilta syrjinnän muodoilta:

- *Välitön syrjintä*, jolloin henkilöä kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin huomattavasti enemmän kuin muita vastaavan- laisessa tilanteessa olevia luettujen syrjinnän syiden takia.
- *Välillinen syrjintä*, jolloin tietty määräys, kriteeri tai käytäntö, joka vaikuttaa puolueettomalta ja syrjimättö- mältä, asettaisi tosiasiallisesti jonkun tiettyä rotua tai etnistä alkuperää taikka uskontokuntaa tai elämäntapa- musta edustavan henkilön, vammaisen, iäkkään tai sukupuolisesti eri tavalla suuntautuneen henkilön muita heikompaan asemaan, ellei sitä objektiivisesti perustella hyväksyttävällä tarkoituksella ja ellei se ole sopiva ja välttämätön keino saavuttaa mainittu tavoite.
- *Häirintä*, toisin sanoen luettelossa mainitulla tavalla syrjivästi häiritsevä käytös, jolla pyritään tilanteeseen tai jolla aiheutetaan tilanne, joka loukkaa jonkun henkilön ihmisarvoa ja luo pelottavan, vihamielisen, alentavan, nöyryyttävän tai loukkaavan ympäristön.
- *Käskeyttäminen*, jolloin joku kääntää toista henkilöä syrjimään, on myös syrjintää.

Lisäksi työnantajat – ja muut, joihin yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteis- ta annettua direktiiviä sovelletaan, kuten kouluttajat –, jotka eivät ryhdy toimenpiteisiin vammaisen henkilön tueksi, rikkovat myös yhdenvertaisen kohtelun periaatetta. Tämä tarkoittaa sitä, että heidän on ryhdyttävä asianmukaisiin toimenpiteisiin helpottaakseen vammaisten pääsyä tai osallistumista tai edistymistä työelämäs- sä tai koulutuksessa. Työnantajilta ei edellytetä heille kohtuutonta taakkaa aiheuttavien toimenpiteiden. Kohtuuton taakka on määriteltävä tapauskohtaisesti ottaen huomioon kyseisen tapauksen olosuhteet. Viime kädessä asiasta päättävät tuomioistuimet. Joka tapauksessa taakkaa ei katsota kohtuuttomaksi, kun jäsenvaltio on ryhtynyt toimenpiteisiin, joilla työnantajiin kohdistuvaa taakkaa vähennetään, esimerkiksi myöntämällä rahoit- tusta tähän tarkoitukseen.

Loppujen lopuksi mainittujen direktiivien mukaisesti työntekijöitä, jotka valittavat syrjinnästä tai ryhtyvät oikeus- toimiin syrjintää vastaan, on suojeltava irtisanomiselta tai työnantajan taholta valituksen takia tulevalta muulta kielteiseltä kohtelulta. Tähän kuuluu uhriutumisen, joka on laiton. Yksilöitä suojellaan myös rotujen välisestä yhdenvertaisuudesta annetun direktiivin mukaiselta uhriutumisen varsinaisen työelämän ulkopuolella.

Missä ja millaisissa olosuhteissa mainitut direktiivit kieltävät syrjinnän?

Rotuun tai etniseen alkuperään, uskontokuntaan tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoli- seen suuntautumiseen kohdistuva syrjintä on laiton, kun sen takia henkilö ei saa työpaikkaa tai ei pysty työllistämään itseään tai hankkimaan ammattia, mukaan lukien valintakriteerit ja työhönotto; henkilö ei pääse ammatilliseen koulutukseen eikä ohjaukseen tai ei saa käytännön työkokemusta; siihen kuuluvat työpaikka ja työskentelyolosuhteet, myös irtisanomiset ja palkanmaksu, sekä jäsenyys tai toiminta ammattiliitossa tai työntekijöiden järjestöissä, työnantajien järjestöissä ja ammatillisissa elimissä.

Rotuun tai etniseen alkuperään kohdistuva syrjintä on laiton myös, kun se liittyy sosiaaliturvaan ja sen etuuk- siin, julkiseen terveydenhoitoon (kuten ilmaiset reseptit ja matkakulukorvaukset), koulutukseen sekä julkisesti tarjottavien tavaroiden ja palvelusten hankintaan ja toimittamiseen, mukaan lukien asuminen.

Miten oikeutta yhdenvertaiseen kohteluun voidaan toimeenpanna direkttiivien mukaisesti?

Jokaisella, joka uskoo joutuneensa syrjityksi, on oikeus ryhtyä *oikeustoimiin tai hallinnollisiin menettelyihin*, joiden avulla hän voi toimeenpanna oikeutensa. Tuomioistuimen tai muun toimivaltaisen elimen on otettava asia käsittelyyn (kansallisten käsittelyaikojen kuluessa) ja annettava syrjintää korjaava ratkaisu, mikäli syrjintää todistettavasti on tapahtunut. Joissakin maissa on syrjintään liittyviin riitoihin erityisesti suunniteltuja toimenpiteitä, ja usein tarjolla on riita-asioiden *sovittelua*. Vaikka jäsenvaltio ei ole toimeenpannut direkttiivejä asianmukaisesti, yksilöt voivat silti vedota direkttiivien määräyksiin (katso jäljempänä ”Yksilön oikeuksien suojeleminen ja toimeenpano”).

Jätettäessään oikeustapauksensa tuomioistuimen tai muun elimen ratkaistavaksi *uhreilla on oikeus saada tukea järjestöiltä*, joilla on perusteltu syy toimeenpanna yhdenvertaisen kohtelun periaate, esimerkiksi ammattiliitoilta tai syrjinnän vastaisilta kansalaisjärjestöiltä. Yleensä uhrin on annettava suostumuksensa mainitunlaista tukea saadakseen.

Koska syrjintää on sen luonteesta johtuen vaikeaa näyttää toteen, direkttiivien mukaisesti syrjintätapauksissa uhrin ei tarvitse esittää yhtä paljon todisteita kuin yleensä. Kantajan esitettyä tosiasiat, joiden perusteella *voidaan olettaa* syrjinnän tapahtuneen, *todistustaakka* siirtyy vastaajalle, jonka on esitettävä todisteita siitä, ettei väitettyä syrjintää ole tosiasiasa tapahtunut. Tätä sääntöä sovelletaan siviilituomioistuinten ja hallinnollisten tuomioistuinten menettelyissä, mutta sitä ei sovelleta rikostapauksiin, joihin sovelletaan perinteisesti kovempia todisteita koskevia vaatimuksia, tai esitutkintaan.

Syrjinnän vastaisten lakien rikkomiseen on puututtava *tehokkailla, oikeasuhteisilla ja vakuuttavilla seuraamuksilla*, joihin saattaa kuulua uhrille maksettu rahallinen korvaus. Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen mukaan sukupuoliseen syrjintään kohdistuvissa oikeustapauksissa jäsenvaltioiden on ryhdyttävä korjaaviin toimenpiteisiin, joilla varmistetaan yksilöiden Euroopan yhteisön mukaisten oikeuksien ”tosiasiallinen ja tehokas” suojeleminen ja jotka vaikuttavat työnantajiin todellisesti ja kielteisesti toimintaa ehkäisevästi. Lisäksi jäsenvaltioilla ei ole oikeutta asettaa enimmäismäärää syrjinnän uhrille maksetuille korvauksille (katso tapaukset *Von Colson*, 14/83 ja *Marshall II*, C-271/91 sivustossa <http://www.curia.eu.int>).

Poiketaanko yhdenvertaisen kohtelun periaatteesta missään tapauksessa?

Direktiiveihin sisältyy joitakin poikkeuksia syrjinnän vastaisesta periaatteesta. Ensinnäkin ne mahdollistavat **positiiviset erityistoimet**; tämä tarkoittaa sitä, että joitakin ryhmiä voidaan kohdella suotuisammin kuin toisia, jotta estetään tai korjataan syrjinnän syihin liittyviä haittoja.

Toiseksi direktiiveissä annetaan mahdollisuus erilaiseen kohteluun silloin, kun työn luonne saattaa erityisesti edellyttää työtä tekevältä henkilöltä tietynlaista etnistä taustaa, uskontoa jne. Se, onko vaatimus **perusteltu ja tehtävän hoidon kannalta välttämätön**, arvioidaan erityisen kriittisesti. Lisäksi silloin kun se direktiiviä edeltäneen ajan kansallisen lain tai erilaisten käytäntöjen aikaan oli mahdollista, järjestöt, joiden toiminta nojaa uskonnolliseen tai muuhun elämäkatsomukselliseen vakaumukseen, kuten kirkot, voivat edellyttää, että tietyistä tehtävistä vastaa tiettyä uskontokuntaa tai elämäkatsomusta edustava henkilö. Niin kauan kuin tehtävän luonteen tai toimintaympäristön kannalta henkilön uskontoa tai vakaumusta koskevaa vaatimusta voidaan pitää ammatillisesti aitona, oikeutettuna ja perusteltuna, kyse ei ole syrjinnästä.

Ikäsyrynnän kieltoon on olemassa poikkeuksia.

Jäsenvaltiot saattavat päättää säätää laeilla, että joissakin olosuhteissa iän perusteella tapahtuva eriarvoinen kohtelu ei ole ikäsyryntää, mikäli se objektiivisesti ja järkevästi perustellaan hyväksyttävällä tavoitteella – esimerkiksi työllisyyspolitiikan, työmarkkinoiden ja ammattikoulutuksen osana – ja kun siihen käytetyt keinot ovat asianmukaiset ja tarpeelliset. Yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista annetussa direktiivissä on esimerkkejä siitä, mikä saattaisi joissakin olosuhteissa olla hyväksyttävästi erilaiseen asemaan asettavaa kohtelua. Näihin kuuluvat työnsaannin ja ammattikoulutukseen pääsyn helpottaminen sekä työelämän ja ammatin säännöstön, myös irtisanomisiin ja palkanmaksuun liittyen, yksinkertaistaminen nuorten, ikääntyneiden työntekijöiden ja hoitohenkilöstön osalta. Tällaiset ehdot saatetaan hyväksyä, jos niiden tarkoitus on mainitunlaisten ihmisten ammatillisen integroinnin edistäminen tai heidän suojelunsa.

Vähimmäisikä, vähimmäiskoulutusvaatimus tai vaadittu vähimmäistyöura voidaan myös asettaa työnsaannin tai tiettyjen etuuksien nauttimisen osalta. Työhönottoon voidaan määrätä vähimmäisikä silloin, kun se perustuu työhön kouluttamiseen liittyviin vaatimuksiin riittävän pysyvän työnpaikan saavuttamiseksi ennen eläkkeelle siirtymistä.

Mikäli jäsenvaltiot hyväksyvät mainitunlaiset poikkeukset, sen on näyttävä niiden kansallisessa lainsäädännössä varmistamalla, että mainitut poikkeukset ovat tarkoitukseltaan perusteltuja ja välttämättömiä. Viimeksi mainittu tarkoittaa, ettei tavoitetta ole mitenkään mahdollista saavuttaa vaihtoehtoisten, syrjimättömien keinojen avulla.

Direktiivi antaa jäsenvaltioille myös mahdollisuuden sallia ikäraja eläkkeelle pääsemiseen tai vammaiskorvausten maksuun työväestön sosiaaliturvajärjestelmän avulla. Mainitunlaisessa järjestelmässä voidaan määrätä erilaiset ikärajat eri työntekijäryhmille ja ikäkriteeriä voidaan käyttää vakuutusmatematiikan laskennassa, kunhan se ei johda sukupuoliseen syrjintään.

Mainittuja kahta direktiiviä ei sovelleta myöskään kolmansien maiden kansalaisiin eikä ilman kansalaisuutta oleviin sovellettaviin maahantulosaäntöihin, jäsenvaltiossa oleskelun sääntöihin tai heidän juridiseen asemaansa perustuvaan kohteluun. On kuitenkin huomioitava, että EU:ssa pitkäaikaisesti oleskelevia koskevan direktiivin mukaisesti (direktiivi 2003/109/EY) taataan pitkään EU:n alueella oleskelleille kolmansien maiden kansalaisille yhdenvertainen kohtelu EU:n kansalaisiin nähden. EU:n kansalaisia suojellaan kansalaisuuteen perustuvalta syrjinnältä EU:ssa EY-sopimuksen 12 artiklan mukaisesti.

Lisäksi direktiiviä yhdenvertaisesta kohtelusta työssä ja ammatissa (koskien uskontoon tai vakaumukseen, vammaisuuteen, ikään ja sukupuoliseen suuntautumiseen koskevaa syrjintää) ei sovelleta seuraaviin:

- kansallisessa laissa säädetty toimenpiteet, jotka demokraattisessa yhteiskunnassa ovat välttämättömät yleisen turvallisuuden takaamiseksi, yhteiskuntarauhan ylläpitämiseksi ja rikosten torjumiseksi, suojellen toisten ihmisten terveyttä, oikeuksia ja vapautta
- julkisin varoin tai jollakin vastaavalla tavalla maksetut maksut, mukaan lukien sosiaaliturvajärjestelmät.

Lopuksi jäsenvaltiot saattavat antaa puolustusvoimille erivapauden yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista annetun direktiivin ikää ja vammaisuutta koskevien määräysten soveltamisessa.

Mitä muuta mainitut direktiivit velvoittavat jäsenvaltioita tekemään?

Jäsenvaltioiden on perustettava **elin (tai elimet) edistämään yhdenvertaista kohtelua työelämässä rotuun ja etniseen alkuperään katsomatta**. Niiden on varmistettava, että mainitut elimet pystyvät ainakin toimittamaan riippumatonta tukea syrjinnän uhreille näiden valittaessa tuomioistuimille syrjinnästä, tekemään riippumattomia seurantatutkimuksia ja julkaisemaan riippumattomia kertomuksia ja suosituksia syrjintään liittyvistä aiheista.

Jäsenvaltioilla on oman maansa tasa-arvolakeja koskeva **tiedotusvastuu**, johon sisältyy sekä uusien direktiivien saattamista osaksi kansallista lainsäädäntöä koskevia lakeja ja vanhoja jo voimassa olevia lakeja. Niiden on myös edistettävä **työnantajien ja työntekijöiden järjestöjen välistä keskustelua** tasa-arvoisesta kohtelusta ja rohkaistava **vuoropuheluun kansalaisjärjestöjen kanssa** pyrkimyksenä vastustaa syrjintää.

Jäsenvaltioilla on velvoite **kumota syrjintää koskevat lait tai asetukset** ja varmistaa, että syrjivät määräykset paikallisissa sopimuksissa ja työehtosopimuksissa tai järjestöjen sisäisissä säännöissä kumotaan.

Jäsenvaltioiden on **raportoitava Euroopan komissiolle** rotujen välisestä yhdenvertaisuudesta annetun direktiivin soveltamisesta 19. heinäkuuta 2005 mennessä ja yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa koskevista yleisistä puitteista annetusta direktiivistä 2. joulukuuta 2005 mennessä ja sen jälkeen joka viides vuosi. Komissio käyttää sitten tätä tietoa valmistellakseen direktiivin soveltamista koskevia katsauksia Euroopan parlamentille ja Euroopan unionin neuvostolle.

Mitä Euroopan komissio voi tehdä, jos jäsenvaltio ei toimeenpane direktiivejään asianmukaisesti?

Euroopan yhteisön perustamissopimuksen mukaisesti Euroopan komissio voi ryhtyä rikkomismenettelyyn niitä jäsenvaltioita vastaan, jotka ovat jättäneet täyttämättä direktiivien mukaisen velvollisuuden (226 artikla). Tällaisiin rikkomismenettelyihin saatetaan ryhtyä siitä syystä, että jäsenvaltio jättää ilmoittamatta direktiivin saattamisen osaksi kansallista lainsäädäntöä tai toimii direktiivien määräysten vastaisesti, silloin kun direktiivi on saatettu puutteellisesti tai virheellisesti osaksi kansallista lainsäädäntöä. Rikkomismenettelyn aloittaa komission jäsenvaltiolle osoittama virallinen huomautus, jossa se tuo esille, miksi jäsenvaltio on sen mielestä jättänyt täyttämättä velvollisuutensa. Jäsenvaltiolla on kaksi kuukautta aikaa antaa lausunto virallisesta huomautuksesta. Jos tilannetta ei ole määräjän umpeuduttua korjattu, komissio voi antaa ”perustellun lausunnon”, johon jäsenvaltiolla on vielä kaksi kuukautta aikaa vastata. Jos se laiminlyö vastaamisen kokonaan tai vastaa puutteellisesti, komissio voi nostaa kanteen sitä vastaan Euroopan yhteisöjen tuomioistuimessa.

Mikäli EY:n tuomioistuin on sitä mieltä, että jäsenvaltio on jättänyt täyttämättä velvollisuutensa, jäsenvaltion on ryhdyttävä vaadittaviin toimenpiteisiin tuomioistuimen tuomion toimeenpanemiseksi. Jos komissio sen jälkeen on sitä mieltä, että jäsenvaltio ei ole ryhtynyt riittäviin toimenpiteisiin, se antaa jäsenvaltiolle mahdollisuuden esittää lausuntonsa, minkä jälkeen se antaa perustellun lausunnon eritellen ne määräykset, joita vastaan valtio on rikkonut (EY-sopimuksen 228 artikla), ja antaa jäsenvaltiolle rajallisesti aikaa määräysten toimeenpanoon. Jollei valtio sittenkään toimeenpane direktiivejä, komissio voi haastaa jäsenvaltion Euroopan yhteisöjen tuomioistuimeen ja määrätä valtion maksettavaksi rahallisen korvauksen. Jos tuomioistuin on sitä mieltä, ettei jäsenvaltio ole noudattanut tuomiota, se voi määrätä kiinteämääräisen korvauksen tai sakkomaksun jäsenvaltion maksettavaksi.

Komission kanne viittä jäsenvaltiota vastaan

Heinäkuussa 2004 komissio haastoi viisi jäsenvaltiota (Saksan, Kreikan, Luxemburgin, Itävallan ja Suomen) Euroopan yhteisöjen tuomioistuimeen rotujen välisestä yhdenvertaisuudesta annetun direktiivin saattamiseen osaksi kansallista lainsäädäntöä liittyvän ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnistä. Sopimukseen ei päästy rikkomismenettelyn aiemmissa vaiheissa. Joulukuussa 2004 komissio haastoi samat jäsenvaltiot tuomioistuimeen, koska nämä olivat laiminlyöneet ilmoitusvelvollisuutensa saatettuaan yhdenvertaisuudesta työssä ja ammatissa annetun direktiivin osaksi kansallista lainsäädäntöä. Jälleen kerran aiempi yhteydenpito komission ja näiden jäsenvaltioiden välillä ei ratkaissut asiaa (kun taas se teki niin Belgian, Tanskan, Irlannin, Alankomaiden, Portugalin ja Yhdistyneen kuningaskunnan osalta, joita vastaan rikkomismenettely oli myös alun perin käynnistetty).

Saksassa ja Kreikassa lakiluonnoksia jätettiin parlamentin käsittelyyn vasta vuoden 2004 loppupuolella. Samalla aikavälillä Kreikka on hyväksynyt asiaankuuluvaa lainsäädäntöä, ja sitä vastaan esitetyt kanteet on peruttu. Luxemburgissa kahta vuoden 2003 lopulla parlamentin hyväksyttäväksi jätettyä lakiluonnosta ei vielä ole hyväksytty. Itävallassa kaikki maakunnat eivät ole saattaneet direktiivejä osaksi kansallista lainsäädäntöä, ja Suomessa direktiivit on vielä toimeenpantava Ahvenanmaalla. Rikkomismenettelyssä otetaan huomioon se tosiasia, että Saksa ilmoitti komissiolle aikomuksestaan käyttää kolmea mahdollista ylimääräistä vuotta tasa-arvosta työelämässä annetun direktiivin saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä ikään liittyvän syrjinnän osalta. Lopuista neljästä jäsenvaltiosta yksikään ei virallisesti jatkanut määräaikaansa tällä tavoin.

Helmikuun 24. päivänä 2005 Euroopan yhteisöjen tuomioistuin tuomitsi Luxemburgin ja Suomen rotujen välisestä yhdenvertaisuudesta annetun direktiivin toimeenpanemisen laiminlyönnistä (oikeustapaukset C-320/04 ja C-327/04).

Vuoden 2004 loppuun mennessä kymmenestä uudesta jäsenvaltiosta kaikki muut Tšekkiä lukuun ottamatta olivat ilmoittaneet komissiolle saattaneensa mainitut kaksi direktiiviä osaksi kansallista lainsäädäntöä. Komissio tutustuu parhaillaan niiden tiedonantoihin tietoisena direktiivien saattamisessa osaksi kansallista lainsäädäntöä ilmenneistä merkittävistä puutteista joissakin maissa. Virallinen ilmoitus on lähetetty Tšekin tasavaltaan koskien mainittuihin kahteen direktiiviin liittyvän ilmoitusvelvollisuuden laiminlyöntiä. Syy siihen, että uusiin jäsenvaltioihin sovellettava menettely käynnistettiin myöhemmin kuin vanhojen jäsenvaltioiden tapauksessa, johtuu määräajan pituutta koskien direktiivien saattamisesta osaksi kansallista lainsäädäntöä (1. toukokuuta 2004). Lisäksi komissio mieluummin ryhtyy rikkomismenettelyihin kerrallaan useampia kuin yksittäisiä jäsenvaltioita vastaan, eli se odottaa, kunnes sillä on käytössään kaikki vaadittavat tiedot menettelyjen käynnistämiseksi useita jäsenvaltioita vastaan samanaikaisesti.

Intensiivinen valmistelutyö on alkanut direktiivien määräysten noudattamatta jättämisestä johtuvien rikkomismenettelyjen muodollisia vaiheita varten. Tähän kuuluu direktiivien saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä annettujen kansallisten lakien yksityiskohtainen tutkiminen puutteiden ja epämääräisyyksien havaitsemiseksi. Rotujen välisestä yhdenvertaisuudesta annetun direktiivin rikkomispaketin muodolliset vaiheet käynnistetään todennäköisesti vuonna 2005 useita vanhoja jäsenvaltioita vastaan. Tätä seuraa todennäköisesti rikkomismenettelykokonaisuuksia, jotka kohdistuvat yhdenvertaisesta kohtelusta työssä ja ammatissa annettuun direktiiviin joitakin vanhoja jäsenvaltioita vastaan ja kummankin direktiivin osalta joitakin uusia jäsenvaltioita vastaan.

Tutkiessaan kansallista lainsäädäntöä komissio pitää mielessä EY-direktiivien luonteen, joka antaa jäsenvaltioille vapauden valita parhaiten sopivan muodon määräysten toimeenpanolle. Komission on kuitenkin varmistuttava siitä, että lainsäädännöllä saavutetaan direktiiveissä mainitut tavoitteet. Komissiota auttaa säännönmukaisuuden tarkistamisessa Euroopan syrjimättömän lainsäädännön riippumattomien asiantuntijoiden verkosto, joka raportoi yksittäisten jäsenvaltioiden edistymisestä.

EU:n direktiivi rotujen välisestä yhdenvertaisuudesta, joka on toimeenpantu Unkarissa lakina yhdenvertaisesta kohtelusta ja yhdenvertaisista mahdollisuuksista, on urauurtava keino suojella vähemmistöjä lakisääteisesti syrjinnältä. Olemme ottaneet huomioon kaikki direktiivissä määritellyt lainsäädännön vaatimukset, jotka ovat olennaisen tärkeitä niille, jotka ehkä kokevat tulevaisuudessa syrjintää jossakin muodossa. Olemme myös perustaneet yhdenvertaisesta kohtelusta vastaavan viranomaiselimen tänä vuonna tutkimaan syrjintätapauksia ja käynnistämään oikeustoimet niihin syyllistyneitä vastaan.

Seuraamme erityisen innokkaasti, miten tätä käytetään romanien oikeusturvan vahvistamiseksi, kun otetaan huomioon, että useimmat yhdenvertaisen kohtelun viranomaisen käsittelemät tapaukset koskivat romanien syrjintää työelämässä ja koulutuksessa. Toivon todella, että kansalaisjärjestöt ryhtyvät oikeusteitse tukemaan syrjinnän uhreja vahvistaakseen uuden lainsäädännön vaikutusta niin paljon kuin mahdollista.

Olemme kuitenkin tietoisia siitä, että romanien tilannetta ei pystytä ratkaisemaan yksin lainsäädännöllisin toimin – siihen täytyy liittää muita toimenpiteitä. Unkarin hallitus toimii koordinaattorina Unkarin ja seitsemän muun Euroopan maan helmikuussa 2005 käynnistämässä Maailmanpankin ja Avoimen yhteiskunnan tutkimuskeskuksen ”Romanien integraation vuosikymmen” -aloitteessa. Tämän aloitteen avulla pystymme toivottavasti saamaan käyttöön mahdollisimman suuren määrän kaikenlaisia resursseja romanien taloudellisen ja yhteiskunnallisen aseman parantamiseksi kaikkialla Euroopassa.

KINGA GÖNCZ, NUORISO-, PERHE- JA SOSIAALIASIOIDEN SEKÄ YHTÄLÄISTEN MAHDOLLISUUKSIEN MINISTERI, UNKARI

KANSALLISEN LAINSÄÄDÄNNÖN MUUTOKSET

Huolimatta siitä, että määräjat direktiivien saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä on ylitetty, monissa EU:n jäsenvaltioissa on yhä meneillään mainittujen kahden syrjinnän vastaisen direktiivin toimeenpanoon tähtävien lakien tarkistus- ja hyväksymismenettelyjä. **Slovakiassa** laki syrjintää vastaan hyväksyttiin toukokuussa 2004. **Irlannissa** yhdenvertaisesta kohtelusta työelämässä 1998 annetun lain ja yhdenvertaisesta asemasta 2000 annetun lain tarkistuksesta annettu yhdenvertaisuuslaki 2004 sai lainvoiman heinäkuussa 2004. **Maltassa** hyväksyttiin lainsäädäntöä marraskuussa 2004 vuonna 2002 annetun työmarkkinalain jättämisen, työelämää koskevan aukon täyttämiseksi saatettaessa direktiivejä osaksi kansallista lainsäädäntöä. Joulukuussa 2004 **Tanskassa** hyväksyttiin uusi laki yhdenvertaisesta kohtelusta työssä ja ammatissa annetun direktiiviin ikää ja vammaisuutta koskevien määräysten saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä, **Ranskassa** annettiin lainsäädäntöä syrjinnän vastaisen ja tasa-arvoa edistävän erillisen elimen perustamiseksi, jolla viimeistellään rotujen välisestä yhdenvertaisuudesta annetun direktiivin tehtäviä, ja **Unkarissa** toimeenpantiin hallituksen asetus yhdenvertaisen kohtelun viranomaiselimen perustamisesta. **Belgiassa** Wallonian alue sekä ranskankielinen ja saksankielinen yhteisö hyväksyivät uutta lainsäädäntöä toukokuussa 2004. **Itävallassa** hyväksyttiin lainsäädäntöä vuonna 2004 Ala-Itävallan, Kärntenin, Styrian ja Wienin maakunnissa sekä lakiluonnoksia jätettiin Vorarlbergin ja Ylä-Itävallan maakunnissa. **Kreikassa** kaikki mainituissa kahdessa direktiivissä mainitut syrjinnän muodot kattava laki julkaistiin tammikuussa 2005, ja **Ruotsissa** sukupuoliseen suuntautumiseen sosiaaliturvakysymyksissä kohdistuvan syrjinnän vastainen lainsäädäntö tuli voimaan samassa kuussa. **Puolassa** laki kansallisista ja etnisistä vähemmistöistä ja murteista tulee voimaan toukokuussa 2005.

YHTEENVETOTAULUKKO: DIREKTIIVIEN TOIMEENPANON VAIHE (1. HUHTIKUUTA 2005)

Huom. Tässä taulukossa on yhteenveto direktiivien toimeenpanemiseksi annetusta lainsäädännöstä. Sen ei ole tarkoituskaan arvioida sitä, onko kansallinen laki direktiivien mukainen tai onko direktiivit saatettu koko sisältönsä osalta osaksi kansallista lainsäädäntöä kyseisissä jäsenvaltioissa. Koska kansallinen laki muuttuu yhä varsin nopeasti tällä saralla, saattaa uutta lainsäädäntöäkin tulla varsin pian tässä mainitun lisäksi.

Belgia	<p><i>Liittovaltiotaso:</i> helmikuun 25. päivänä 2003 annettu syrjinnän vastainen laki 15. päivänä helmikuuta 1993 tasa-arvoa ja rasisminvastaisuutta ajavan keskuksen perustamisesta annetun lain muuttamisesta; tammikuun 20. päivänä 2003 annettu laki rasismien vastaisen lainsäädännön vahvistamisesta ja 30. päivänä heinäkuuta 1981 rotuvihan tai muukalaisvihan aiheuttamien tekojen rikosseuraamuksellisesta rankaisemisesta annetun lain muuttamisesta.</p> <p><i>Alueellinen taso:</i> flaaminkielisen alueen/yhteisön 8. päivänä toukokuuta 2002 annettu asetus kielikiintiöistä työmarkkinoilla; ranskan-kielisen yhteisön 19. päivänä toukokuuta 2004 annettu asetus yhdenvertaisen kohtelun periaatteen toimeenpanemisesta; Wallonian alueen 27. päivänä toukokuuta 2004 annettu asetus yhdenvertaisesta kohtelusta työelämässä ja ammatillisessa koulutuksessa; saksankielisen yhteisön 17. päivänä toukokuuta 2004 annettu asetus yhdenvertaisen kohtelun takaamisesta työmarkkinoilla; 26. päivänä kesäkuuta 2003 yhdistetystä hallinnoinnista Brysselin pääkaupunkiseudun työmarkkinoilla annettu määräys.</p> <p><i>Lainsäädäntö kattaa kummassakin direktiivissä olevat kaikki syrjinnän syyt ja eräitä muita syitä, kuten sukupuoleen kohdistuvan syrjinnän.</i></p>
Tšekki	<p>Laki nro 65/1964 osana työvoimalakikokoelmaa, tarkistettu viimeksi vuonna 2004; laki nro 361/2003 osana lakikokoelmaa puolustusvoimien jäsenten työsuhteista; laki nro 221/1999 osana puolustusvoimien jäsenten työsuhteista annettua lakikokoelmaa, tarkistettu vuonna 2002; laki nro 218/2002 osana valtionhallinnon virkasuhteita sekä virkamiesten ja muiden valtionhallinnon palveluksessa olevien palkkaa koskevaa lakikokoelmaa; koulutoimilaki nro 561/2004 (lakikokoelma).</p> <p><i>Lainsäädäntö kattaa kummassakin direktiivissä olevat syrjinnän syyt ja eräitä muita syitä, myös sukupuoleen kohdistuvan syrjinnän.</i></p>
Tanska	<p>Laki nro 960 (2004) rikoslain osasta 266 b, laki nro 626 (1987) rotusyrjinnän kieltämisestä jne.; lain nro 59 (1996) muuttamisesta annettu laki nro 253 (2004) ja työelämässä ja ammatissa tapahtuvan syrjinnän kieltävä laki nro 1416 (2004) jne.; rotuun ja etniseen taustaan perustuvan syrjivän kohtelun kieltävä laki nro 374 (2003); laki nro 1417, annettu 22. päivänä joulukuuta (2004), ikään ja vammaisuuteen liittyvän suoran ja epäsuoran syrjinnän kieltämisestä; laki nro 411 (2002) kansainvälisen politiikan ja ihmisoikeuksien laitoksesta.</p> <p><i>Lainsäädäntö kattaa kummassakin direktiivissä olevat kaikki syrjinnän syyt ja eräitä muita syitä.</i></p>
Saksa	<p>Työsuhdelaki, tarkistettu vuonna 2001; liittovaltion henkilöstön edustamista koskeva, vuonna 2001 tarkistettu laki; laki vammaisten henkilöiden yhdenvertaisesta kohtelusta.</p> <p><i>Lainsäädäntö kattaa kummassakin direktiivissä olevat kaikki syrjinnän syyt ja eräitä muita syitä, myös sukupuoleen kohdistuvan syrjinnän.</i></p>
Viro	<p>Law on Amendments to the Law on Legal Chancellor and Related Laws; Law of the Republic of Estonia on Employment Contract, amended 22 April 2004; Penal Code.</p> <p><i>Lainsäädäntö kattaa kummassakin direktiivissä olevat kaikki syrjinnän syyt ja lisäperusteet, myös sukupuoleen kohdistuvan syrjinnän.</i></p>
Kreikka	<p>Kreikan laki yhdenvertaisen kohtelun periaatteen soveltamisesta rotuun ja etniseen taustaan, uskontoon tai muihin vakaumuksiin, vammaisuuteen, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen katsomatta (julkaistu 27. päivänä tammikuuta 2005).</p> <p><i>Lainsäädäntö kattaa kummassakin direktiivissä olevat kaikki syrjinnän syyt.</i></p>
Espanja	<p>Laki 62/2003, annettu 30. päivänä joulukuuta 2003, verotuksellisista, hallinnollisista ja yhteiskunnallisista toimenpiteistä; asetus 5/2000, annettu 4. päivänä elokuuta 2000, sosiaalimääräyksen rikkomisesta ja seuraamuksista, tarkistettu tammikuussa 2004; vammaisten henkilöiden tasa-arvoa, syrjinnän kieltoa ja yleistä esteettömyyttä koskeva laki 51/2003, annettu 2. päivänä joulukuuta 2003.</p> <p><i>Lainsäädäntö kattaa kummassakin direktiivissä olevat kaikki syrjinnän syyt. Asetus 1865/2004 kansallisen vammaisneuvoston perustamisesta.</i></p>
Ranska	<p>Lehdistolaki 1881 (tarkistettu viimeksi helmikuussa 2005); syrjinnän vastainen laki nro 2001-1066; yhteiskunnan nykyaikaistamista koskeva laki nro 2002-73; laki erityisen syrjintäasioihin erikoistuneen elimen perustamisesta (HALDE), annettu 21. päivänä joulukuuta 2004; laki sosiaalisesta yhteenkuuluvuudesta, annettu 20. päivänä joulukuuta 2004.</p> <p><i>Lainsäädäntö kattaa kummassakin direktiivissä olevat kaikki syrjinnän syyt ja eräitä muita syitä, myös sukupuoleen kohdistuvan syrjinnän.</i></p>
Irlanti	<p>Tasa-arvolaki 2004 työelämän tasa-arvoa koskevan lain muuttamisesta 1998 ja yhdenvertaisuuslaki 2000; eläkelaki 1990-2004; terveydelle haitallisia alkoholijuomia koskeva laki 2003.</p> <p><i>Lainsäädäntö kattaa kaikki kummassakin direktiivissä olevat syrjinnän syyt ja eräitä muita syitä, myös sukupuoleen kohdistuvan syrjinnän.</i></p>
Italia	<p>Asetus nro 215, annettu 9. päivänä heinäkuuta 2003, direktiivin 2000/43/EY muuttamisesta, tarkistettu myöhemmin asetuksella nro 256, annettu 2. päivänä elokuuta 2004; asetus, annettu 11. päivänä joulukuuta 2003, erityiselimen sisäisestä rakenteesta ja toimivallasta.</p> <p><i>Lainsäädäntö sisältää rotuun ja syntyperään kohdistuvan syrjinnän.</i></p> <p>Asetus nro 216, annettu 9. päivänä heinäkuuta 2003, direktiivin 2000/78/EY saattamisesta osaksi kansallista lainsäädäntöä, tarkistettu asetuksella nro 256, annettu 2. päivänä elokuuta 2004.</p> <p><i>Lainsäädäntö sisältää tasa-arvosta työelämässä annetun direktiivin kaikki syrjinnän perusteet.</i></p>
Kypros	<p>Yhdenvertaisesta kohtelusta annettu laki (rotu tai etninen alkuperä) nro 59(I)/2004; vammaisia henkilöitä koskeva laki (muutos) nro 57(I)/2004; yhdenvertaisesta kohtelusta työelämässä ja ammatia harjoitettaessa annettu laki nro 58(I)/2004.</p> <p><i>Lainsäädäntö kattaa rodun tai etnisen alkuperän, uskonnon tai vakaumuksen, iän ja sukupuolisen suuntautumisen.</i></p> <p>Hallintovaltuutettu (muutos)laki nro 36(I)/2004. Rotuun kohdistuvan ja muun syrjinnän kieltämistä koskeva (valtuutettu) laki nro 42(1)/2004</p> <p><i>Lainsäädäntö kattaa kummassakin direktiivissä kaikki syrjinnän syyt ja eräitä muita syitä.</i></p>

Latvia	Työvoimalaki, annettu 2001, tarkistettu 7. päivänä toukokuuta 2004. <i>Lainsäädäntö sisältää kattavan luettelon syrjinnän syistä muttei selvää viittausta sukupuoliseen suuntautumiseen.</i>
Liettua	Tasa-arvolaki, tullut voimaan 1. päivänä tammikuuta 2005; yleinen rikoslaki, tarkistettu 1. päivänä toukokuuta 2003. <i>Lainsäädäntö kattaa kummassakin direktiivissä olevat kaikki syrjinnän syyt.</i>
Luxemburg	Uutta lainsäädäntöä ei ole annettu eikä vanhaa tarkistettu direktiivien antamisen jälkeen.
Unkari	Laki CXXV, annettu 2003, yhdenvertaisesta kohtelusta ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien edistämisestä; hallituksen asetus 362/2004 yhdenvertaisen kohtelun elimestä ja sen menettelyn yksityiskohtaisista säännöistä. <i>Lainsäädäntö kattaa kummassakin direktiivissä olevat kaikki syrjinnän syyt ja eräitä muita syitä, myös sukupuoleen kohdistuvan syrjinnän.</i>
Malta	Työelämä- ja työsuhdelaki 2002 ja ilmoitus 461 vuodelta 2004 (yhdenvertainen kohtelu työsuhteasioissa); yhtäläisiä mahdollisuuksia (vammaiset henkilöt) koskeva laki 2000. <i>Lainsäädäntö kattaa kummassakin direktiivissä olevat kaikki syrjinnän syyt.</i>
Alankomaat	Yleinen laki yhdenvertaisesta kohtelusta 1994, tarkistettu EY:n toimeenpanolailalla 2004; laki ikään kohdistuvasta syrjinnästä, annettu 17. päivänä joulukuuta 2003; laki vammaisten ja pitkäaikaissairaiden yhdenvertaisesta kohtelusta, annettu 3. päivänä huhtikuuta 2003. <i>Lainsäädäntö kattaa kaikki kummassakin direktiivissä olevat syyt ja eräitä muita syitä, myös sukupuoleen kohdistuvan syrjinnän.</i>
Itävalta	<i>Liittovaltion taso:</i> liittovaltion yhdenvertaisen kohtelun laki (annettu 1993, tarkistettu 2004), yhdenvertaista kohtelua koskeva laki, laki yhdenvertaisen kohtelun lautakunnasta ja yhdenvertaisen kohtelun virastosta (kaikki voimassa 1. heinäkuuta 2004 alkaen). <i>Maakunnan taso:</i> Styrian yhdenvertaisen kohtelun laki, Wienin työsuhdemääräys, Wienin syrjinnän vastainen laki, Ala-Itävallan yhdenvertaisen kohtelun laki, Kärntenin syrjinnän vastainen laki. <i>Lainsäädäntö kattaa kummassakin direktiivissä olevat kaikki syrjinnän syyt ja sukupuoleen kohdistuvan syrjinnän, toistaiseksi vammaisuus vain maakuntalaissa.</i>
Puola	Työvoimalaki (tarkistettu viimeksi 14. päivänä marraskuuta 2003); laki, annettu 20. päivänä huhtikuuta 2004, työllisyyden edistämisestä ja työvoimamarkkinaelimestä; ministerineuvoston määräys, annettu 25. päivänä kesäkuuta 2002, hallituksen täysivaltaisesta tasa-arvovaltuutetusta, laki kansallisista ja etnisistä vähemmistöistä ja murteista (annettu 6. päivänä tammikuuta 2005, voimassa 1. toukokuuta 2005 alkaen). <i>Lainsäädäntö kattaa kummassakin direktiivissä olevat kaikki syrjinnän syyt ja lisäsyitä, myös sukupuoleen kohdistuvan syrjinnän.</i>
Portugali	Laki 18/2004 rotuun ja etniseen alkuperään liittyvästä syrjinnästä; asetus 251/2002; laki 38/2004 vammaisten kuntouttamisesta ja osallistumisesta; laki 16/2001 uskonnonvapaudesta; työvoimalaki 99/2003, työvoimalakia säätelevä laki 35/2004. <i>Lainsäädäntö kattaa kummassakin direktiivissä olevat kaikki syrjinnän syyt ja muut syyt, myös sukupuoleen kohdistuvan syrjinnän.</i>
Slovenia	Laki yhdenvertaisen kohtelun periaatteen toimeenpanosta 2004; laki ammatillisesta kuntouttamisesta ja vammaisten henkilöiden työllistämisestä 2004; työsuhdelaki 2003. <i>Lainsäädäntö kattaa kummassakin direktiivissä olevat kaikki syrjinnän syyt ja muut syyt, myös sukupuoleen kohdistuvan syrjinnän.</i>
Slovakia	Laki nro 365/2004 (säädöskokoelma) yhdenvertaisesta kohtelusta joillakin aloilla ja syrjinnän vastaisesta suojasta sekä joidenkin muiden lakien muuttamisesta ja täydentämisestä (syrjinnän vastainen laki); laki nro 308/1993 (säädöskokoelma) Slovakian kansallisen ihmisoikeuskeskuksen perustamisesta, tarkistettu viimeksi vuonna 2004, lakikokoelma; työvoimalaki nro 311/2001 (säädöskokoelma), tarkistettu viimeksi lailla nro 365/2004. <i>Lainsäädäntö kattaa kummassakin direktiivissä olevat kaikki syrjinnän syyt.</i>
Suomi	Yhdenvertaisuuslaki 21/2004; yleinen rikoslaki, tarkistettu lailla 302/2004; työsuhdelaki, tarkistettu lailla 23/2004. <i>Lainsäädäntö kattaa kaikki kummassakin direktiivissä olevat syrjinnän syyt ja muut syyt, myös sukupuoleen kohdistuvan syrjinnän.</i>
Ruotsi	Etniseen alkuperään kohdistuvan syrjinnän kieltävä laki (1999:130), tarkistettu viimeksi lailla 2003:308; laki vammaisten henkilöiden syrjinnän kieltämisestä työelämässä (1999:132), tarkistettu lailla 2003:309; laki sukupuoliseen suuntautumiseen kohdistuvan syrjinnän kiellosta työelämässä (1999:133), tarkistettu lailla 2003:310; yliopisto-opiskelijoiden yhdenvertaisesta kohtelusta annettu laki (2001:1286), tarkistettu lailla 2003:311; syrjinnän kieltävä laki (2003:307), tarkistettu lailla 2004:1089; sosiaaliturva-asioissa sukupuoliseen suuntautumiseen kohdistuvan syrjinnän vastainen lainsäädäntö tuli voimaan tammikuussa 2005. <i>Lainsäädäntö kattaa kummassakin direktiivissä olevat kaikki syrjinnän syyt ikää lukuun ottamatta.</i>
Yhdistynyt kuningaskunta	<i>Iso-Britannia:</i> laki rotujen välisistä suhteista 1976, tarkistettu viimeksi asetuksilla rotujen välisistä suhteista vuonna 2003. <i>Pohjois-Irlanti:</i> määräys rotujen välisistä suhteista (NI) 1997, tarkistettu viimeksi määräyksillä rotujen välisistä suhteista 2003. <i>Lainsäädäntö kattaa rodun ja kansallisen alkuperän.</i> <i>Iso-Britannia:</i> vammaisten syrjinnästä annettu laki 1995, tarkistettu viimeksi vammaisten syrjinnästä annetuilla asetuksilla 2003; laki vammaisten syrjinnästä 1995 (eläkkeet); asetukset 2003; asetukset tasa-arvosta työelämässä 2003 (uskonto tai vakaumus); asetukset tasa-arvosta työelämässä 2003 (sukupuolinen suuntautuminen) (muutos). <i>Pohjois-Irlanti:</i> oikeudenmukaisesta työelämästä ja kohtelusta (NI) annettu määräys 1998, tarkistettu viimeksi oikeudenmukaisesta työelämästä annetuilla asetuksilla vuonna 2003; tasa-arvosta työelämässä (sukupuolinen suuntautuminen) annetut asetukset (NI) 2003; asetukset vammaisten syrjinnästä 1995 (lakimuutos) (NI), 2004. <i>Lainsäädäntö kattaa uskonnon tai vakaumuksen, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen ja Pohjois-Irlannissa poliittiset mielipiteet.</i>

Bulgaria	Laki syrjinnän vastaisesta suojelusta 2003, voimassa tammikuusta 2004. <i>Lainsäädäntö kattaa mainituissa direktiiveissä olevat kaikki syrjinnän syyt ja eräitä muita syitä, mukaan lukien sukupuoleen kohdistuva syrjintä.</i>
Romania	Elokuussa 2000 annettu määräys, jossa kielletään kaikenlainen syrjintä ja jossa siitä rangaistaan, 16. päivänä tammikuuta 2002 annettu laki nro 48 määräyksen hyväksymisestä muutamin muutoksin. <i>Lainsäädäntö kattaa mainittujen kahden direktiivin kaikki syrjinnän syyt ja eräitä muita syitä, myös sukupuoleen kohdistuvan syrjinnän.</i>
Norja	Lainsäädäntö työelämädirektiivin (2000/78/EY) määräysten "toimeenpanosta" tuli voimaan 1. päivänä toukokuuta 2004.

Kyseinen lainsäädäntö on parlamentin käsittelyssä **Tšekissä** (mainitut kaksi direktiiviä osaksi kansallista lainsäädäntöä muuttava syrjinnän vastainen lakialoite), **Ranskassa** (vammaisuuksiin koskevan vuonna 1975 annetun lain muuttamisesta), **Saksassa** (mainittujen kahden direktiivin ja sukupuolten välisestä tasa-arvosta annetun direktiivin 2002/73/EY osalta), **Luxemburgissa** (lakialoite 5248 rotujen välisestä yhdenvertaisuudesta annetun direktiivin saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä ja lakialoite 5249 yhdenvertaisesta kohtelusta työssä ja ammatissa annetun direktiivin saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä) ja **Itävallassa** (lakiesitys vammaisten tasa-arvoisuudesta annetun lain muuttamisesta). **Latviassa** kattava syrjinnän vastainen lakialoite oli parlamentin ensimmäisessä käsittelyssä huhtikuussa 2004, mutta näyttää siltä, että uusi hallitus on luopunut siitä haluten saattaa direktiivit osaksi kansallista lainsäädäntöä tekemällä tarkistuksia useisiin jo olemassa oleviin lakeihin. **Espanjassa** hallitus antoi lakiesityksen työmarkkinasopimusten alalla sopimusten päättämistä työntekijöiden siirtyessä eläkeikään käsittelevistä lausekkeista joulukuussa 2004, ja se on nyt parlamentin käsittelyssä. **Kyproksessa** lakiesitys laillisen 60 vuoden enimmäisikärajan poistamisesta koulutuslautakuntien jäseniltä (jotka ovat tekemisissä julkisen sektorin opettajien ammattiin liittyvien asioiden kanssa) on nyt parlamentin käsittelyssä.

Yhdistyneessä kuningaskunnassa vammaisuuteen kohdistuvaan syrjintään puuttuva lakiesitys on parhaillaan parlamentin käsittelyssä. Lisäksi maaliskuussa 2005 hallitus julkaisi uuden tasa-arvolakiesityksen, johon sisältyy yhtäältä tasa-arvo- ja ihmisoikeusvaltuuskunta ja toisaalta suunnitelmia laajentaa syrjinnän vastaista suojaa kattamaan uskontoon ja vakaumukseen kohdistuvan syrjinnän tavaroita, muita hyödykkeitä ja palveluja yleisölle toimitettaessa, tiloja varusteltaessa ja isännöitäessä sekä julkisia tehtäviä suoritettaessa. Pohjois-Irlannissa yleisöltä on kysytty mielipidettä valmisteltaessa sisältöä uudelle tasa-arvolakiesitykselle, jonka tavoitteena on yhtenäistää syrjimättömyyslainsäädäntöä niin paljon kuin on tarkoituksenmukaista sekä päivittää ja laajentaa nykyisiä määräyksiä soveltuvin osin. Lisäksi kesällä 2005 järjestetään neuvonpitoa vammaisten opetustoimen lakiluonnoksista, joiden on tarkoitus tulla voimaan 1. lokakuuta 2006.

Samanaikaisesti **Norjassa** valmistellaan etniseen taustaan, uskontoon jne. kohdistuvan syrjinnän kieltävää lakiesitystä ja toista esitystä laiksi tasa-arvo- ja syrjintävaltuutetusta (direktiivien viiden syrjintäperusteen mukaisesti) sekä tasa-arvo- ja syrjintäasioihin erikoistuneesta vetoamustuomioistuimesta.

Virossa tarvitaan yhä lainsäädäntöä rotujen välisestä yhdenvertaisuudesta annetussa direktiivissä mainitun, työhönottoon liittyvän syrjinnän vastaisten määräysten saattamiseksi osaksi kansallista lainsäädäntöä, ja **Espanjassa** kuninkaan asetus ihmisten etniseen taustaan ja rotuun kohdistuvan syrjinnän vastaisen, tasa-arvoista kohtelua valvovan neuvoston perustamisesta ja toiminnasta on valmisteilla niin, että erityiselin voi aloittaa toimintansa.

YKSILÖN OIKEUKSIEN SUOJELU JA TOIMEENPANO

Yksilön oikeudet, joita direktiivit rotujen välisestä yhdenvertaisuudesta ja yhdenvertaisesta kohtelusta työssä ja ammatissa suojelevat, on toimeenpantava asianmukaisesti kansallisella tasolla. Useimpien EU:n jäsenvaltioiden riita-asioita käsittelevissä tuomioistuimissa ja työtuomioistuimissa, joskus myös yleisissä alioikeuksissa rikosasiain kokoonpanossa, käsitellään ja annetaan tuomioita tällaisissa tapauksissa. Joissakin maissa on vaihtoehtoisia käsittelytapoja, esimerkiksi hallinnolliset menettelyt tasa-arvoelimityksessä. Sovittelu on myös yksi käytössä olevista syrjintätapausten ratkaisutavoista.

Yleisesti ottaen uhrin voi hakea hyvitystä kansallisten syrjinnän vastaisten lakien perusteella kansallisista tuomioistuimista. Mutta direktiivit suojelevat myös yksilöitä sellaisissa tapauksissa, joissa niitä ei ole kunnolla tai kokonaisuudessaan saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä (katso laatikko).

Yksilön oikeudet tapauksissa, joissa direktiivejä ei ole kokonaisuudessaan saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä

Mikäli syrjinnästä epäilty on valtio tai julkinen elin, syrjinnän vastaisten direktiivien määräyksiin, jotka ovat selviä, tarkkoja ja ehdottomia, voidaan vedota kansallisissa tuomioistuimissa. Tällaisilla määräyksillä sanotaan olevan *pystysuora välitön vaikutus*. Se tarkoittaa, että jäsenvaltio on epäonnistunut direktiivien saattamisessa ajoissa osaksi kansallista lainsäädäntöä tai että se on saattanut ne virheellisellä tavalla osaksi kansallista lainsäädäntöä. Yksilö, joka väittää joutuneensa julkisen elimen syrjinnän kohteeksi, voi kuitenkin vedota direktiivin määräyksiin.

Mikäli syrjinnästä epäilty on toinen yksilö tai yksityinen taho, kansallisten tuomioistuinten on annettava direktiiveille *välillinen oikeusvaikutus* ja tehtävä voitavansa kansallisen lain tulkitsemiseksi yhteisön säännösten mukaisesti. Se tarkoittaa sitä, että niiden täytyy toistaiseksi mahdollisuuksien mukaan tulkita kansallista lakia direktiivin tekstin ja tarkoituksen valossa direktiivin tarkoittaman vaikutuksen saamiseksi. Ei ole olennaista, hyväksyttiin kansallinen lainsäädäntö ennen direktiiviä vai sen jälkeen (asia C-106/89, *Marleasing* (1990) ECR 4135).

Yhteisön säännösten kolmas periaate auttaa varmistamaan, että jäsenvaltiot toimeenpanevat tasa-arvodirektiivit asianmukaisesti, erityisesti ”jäsenvaltion vastuu” -periaatteen (oikeusasiat C 6/90 ja C-9/90, *Francovich*, yhdistetyt asiat C-46/93, *Brasserie du Pêcheur*, ja C-48/93, *Factortame*). Mikäli direktiiviä ei ole saatettu kansalliseksi laiksi määräaikaan mennessä tai direktiivi tai kansallinen laki on yhteisön säännösten vastainen, jäsenvaltion on korvattava direktiivin toimeenpanovirheestä seuraava menetys. Jotta valtio olisi korvausvelvollinen, on täytettävä tietyt ehdot: 1) rikotun yhteisön määräyksen tarkoituksena on oltava oikeuksien antaminen yksilölle, 2) rikkomuksen on oltava riittävän vakava ja 3) valtion virheen ja henkilöiden kärsimän vahingon välillä on oltava syy-seuraussuhde. Kansallisia tuomioistuimia voidaan pyytää ratkaisemaan asioita, joissa selvitetään, onko jäsenvaltio toimeenpannut tasa-arvodirektiivin väärin, ja jos tuomioistuin niin katsoo ja jos ehdot täyttyvät, kantaja on oikeutettu rahalliseen korvaukseen.

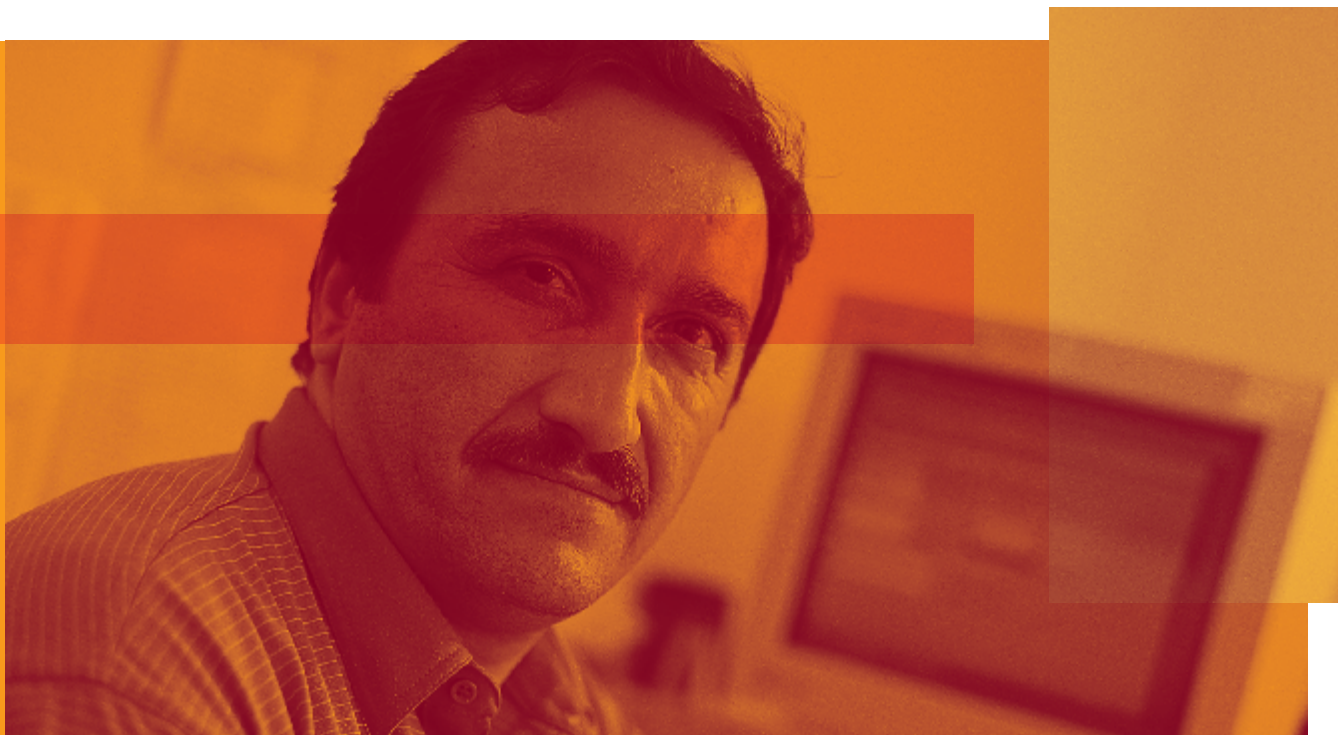
Kansalliset tuomioistuimet voivat myös jättää mainittujen direktiivien erityisvaatimuksia koskevia tulkintakysymyksiä ratkaistavaksi Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelle, joka sitten käsittelee asian ja antaa siinä tuomion.

Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tehtävä

Mikäli kansallinen tuomioistuin on epävarma siitä, onko tasa-arvodirektiivin toimeenpano oikeanlaatuinen, tai mikäli se ei ole varma siitä, kuinka direktiiveissä oleva tietty termi tulee tulkita, se voi – ja sen pitäisi – esittää Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelle (Curia) direktiivien tulkintaa koskevan ennakkoratkaisupyyntön antaakseen sitten tuomionsa tapauksessa sen perusteella (EY-perussopimuksen 234 artikla). Ylimmät oikeusasteet (joiden tuomioihin ei voi enää hakea muutosta) on veloitettu antamaan tällaiset kysymykset Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaistavaksi. Tällöin Euroopan yhteisöjen tuomioistuin tarkistaa asian direktiivien asianmukaisesta määräyksestä ja tulkitsee tekstiä kansallisen oikeustapauksen asiayhteydessä. Se ottaa myös huomioon jäsenvaltioiden hallitusten tai komission jättämät huomautukset. Tällaiset Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomiot ovat erittäin tärkeitä direktiivien määräyksen oikean ja yhtäläisen soveltamisen kannalta. Ennakkoratkaisut ovat olleet elintärkeitä esimerkiksi EU:n sukupuolten välistä tasa-arvoa koskevan lainsäädännön tulkinnalle. Jäsenvaltioiden kansalaisjärjestöt, ammattiliitot ja muut asianomaiset järjestöt voivat hakea direktiivien määräyksiin selvyyttä omassa maassa tuomalla tuomioistuimiin strategisesti oikeustapauksia, jotka pakottavat kansallisia tuomioistujia hakemaan ennakkoratkaisua Euroopan yhteisöjen tuomioistuimesta.

Kaksi saksalaista tuomioistuinta on pyytänyt Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua sellaisen kansallisen lain määräyksen yhteensopivuudesta yhdenvertaisesta kohtelusta työssä ja ammatissa annetun direktiivin kanssa, jonka mukaisesti määräaikaista sopimuksia voidaan tehdä vähintään 52-vuotiaiden työntekijöiden kanssa (oikeustapaukset C-144/04, *Mangold*, EUVL C 146, 29.5.2004, ja C-261/04, *Schmidt*, EUVL C 228, 11.9.2004, vaikka viimeksi mainittu on sittemmin kumottu – *Euroopan unionin virallinen lehti* löytyy seuraavasta osoitteesta: <http://europa.eu.int/eur-lex/>). Myös eräs unkarilainen tuomioistuin on pyytänyt Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua siitä, onko Unkarin yleisen rikoslain määräys, jossa julkisesti esillä tai käytössä oleva viisisakarainen tähti katsotaan rikkomukseksi, yhdenmukainen yhteisön oikeuden syrjinnän vastaisen periaatteen kanssa (oikeustapaus C-328/04, *Vajnai Attila*, EUVL C 262, 23.10.2004). Kyse on siitä, salliiiko rotujen välisestä yhdenvertaisuudesta annettu direktiivi ihmisten ilmaista poliittisen vakauksensa symbolin avulla. Myös eräs espanjalainen tuomioistuin pyysi Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelta ennakkoratkaisua ”vammaisuu den” käsitteen tulkinnassa direktiivin 2000/78/EY antaman suojan saamiseksi (oikeustapaus C-13/05, *Chacón Navas*, EUVL C 69, 19.3.2005).

Tämänkaltaiset viittaukset voivat olla pitkäköjä erityisesti silloin, kun ennakkoratkaisua pyytää ylimmän oikeusasteen tuomioistuin. Kansallisilta tuomioistuimilta tulevien, mainittuja tasa-arvodirektiivejä koskevien ennakkoratkaisupyyntöjen ja mahdollisesti Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuomioiden voidaan odottaa kasvavan määrällisesti tulevina vuosina. Sillä välin jäsenvaltioissa on ryhdytty antamaan kansallisia, tasa-arvodirektiiveihin liittyviä tuomioita (katso laatikoista joitakin esimerkkejä).

Syrjintää koskevia oikeustapauksia

Belgia ja Ranska: vuokraisäntiä tuomittu rotusyrjinnästä

Joulukuussa 2004 Belgian Antwerpenin yleinen alioikeus rikosasiain kokoonpanossa tuomitsi talon omistajan syrjinnästä, koska hän kieltäytyi vuokraamasta taloaan kongolaisyyntyiselle belgialaisparille. Omistaja oli pyytänyt asunnonvälittäjää ”olemaan vuokraamatta ulkomaalaisille”. Yhdenvertaisten mahdollisuuksien ja rasisminvastaisuuden keskus, belgialainen erityiselin, osallistui asian ratkaisuun yleisen syyttäjän tukena. Yleensä seitsemän prosenttia keskuksen vuosittain saamista rasismissyytöksistä liittyy asuntoasioihin. Talon omistaja määrättiin maksamaan 250 euroa korvauksena keskukselle.

Syyskuussa 2004 Ranskan Grenoblen yleinen alioikeus rikosasiain kokoonpanossa tuomitsi maanomistajan, joka oli kieltäytynyt myymästä maata ”arabille” väittäen, että hän pelkäsi sen aiheuttavan ongelmia naapureille. Tuomioistuin määräsi hänet maksamaan 10 000 euroa sakkoa, tuomitsi hänet neljän kuukauden ehdonalaiseen vankeuteen ja määräsi hänet maksamaan 1 500 euroa vahingonkorvausta ostajalle ja 500 euroa tämän vaimolle. Tuomioistuin määräsi julkaisemaan ilmoituksen tuomiosta kiinteistövälittäjien liiton ammattilehdessä ja maksamaan korvauksia kummallekin uhria tukevalle kansalaisjärjestölle, MRAP:lle ja SOS-rasismille.

Suomi: kappalaisen viran samaa sukupuolta olevilta, rekisteröidyssä parisuhteessa eläviltä henkilöiltä kieltävän kirkon päätöksen kumoaminen

Vaasan hallintotuomioistuin kumosi hiljattain evankelisluterilaisen kirkon päätöksen siitä, että hakija ei sopinut kappalaiseksi, koska kyseinen nainen asuu julkisesti naisen kanssa ja koska hän oli ilmoittanut rekisteröivänsä suhteen. Tätä pidettiin syrjinnän vastaisen lain vastaisena, joka kieltää *muun muassa* sukupuoleen kohdistuvan ”ja muuten henkilöön kohdistuvan” syrjinnän, ja homosuhteessa eläminen katsottiin toiseksi sellaiseksi syyksi. Suomen kirkkolainsäädännössä, esimerkiksi kirkkoasetuksessa tai kirkkolaissa, ei ole ”uskonnolliseen vakaukseen” liittyvää poikkeusta tasa-arvosta työelämässä annetun direktiivin 4 artiklan 2 kohtaan.

Irlanti: työtuomioistuin ratkaisee perusteettoman irtisanomisen rodusta johtuen rotujen välistä tasa-arvoa koskevan direktiivin perusteella

Ennen direktiivin saattamista osaksi kansallista lainsäädäntöä Irlannin laki todistustaakasta ei ollut direktiivien mukainen. Kun työtuomioistuin käsittelee oikeustapausta *Citibank v. Massinde Ntoko* 8. päivänä maaliskuuta 2004 (EED045), rotujen välisestä yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta työelämässä annettuja direktiivejä ei vielä ollut saatettu osaksi Irlannin lakia. Kuitenkin tuomioistuin vetosi suoraan rotujen välisestä yhdenvertaisuudesta annetun direktiivin määräykseen todistustaakasta selvittääkseen, oliko Citibank syrjinyt kongolaista työntekijää rodun perusteella, koska hänet irtisanottiin henkilökohtaisen puhelun soittamisen takia. Tuomioistuin vetosi oikeustapauksen ratkaisussa Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen oikeustapauksiin, joiden mukaan sellaiseen direktiiviin, jota ei ole saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä, voidaan vedota kansallisen lain tulkittamiseksi yksilöitä koskevilla oikeustapauksissa: kansallisia tuomioistuimia vaaditaan tulkitsemaan kansallisia määräyksiä mahdollisuuksien mukaan direktiivien sanojen ja tarkoituksen valossa, jotta direktiivin tavoite saavutettaisiin. Vastaaja määrättiin maksamaan kantajalle 15 000 euron korvaus (2 000 euroa ansionmenetystä ja 13 000 euroa vahingonkorvausta koetun nöyryytyksen korjaamiseksi sekä yhdenvertaisen kohtelun perusoikeuden ja rotuennakkoluuloista riippumattoman elämän takaamiseksi).

Unkari: kansalaisjärjestö kantajana yleisesti merkittävässä rotuennakkoluuloasioissa

Homojen ja lesbojen kansalaisjärjestö haastoi oikeuteen reformoidun kirkon Gáspár Károly -yliopiston syyttäen yliopistoa homoseksuaalisten teologian opiskelijoiden syrjinnästä. Erotettuaan teologian opiskelijan, joka oli tunnustanut homoseksuaalisuutensa yhdelle professoreistaan, teologian laitoksen neuvosto julkaisi yleisen julistuksen 10. päivänä lokakuuta 2003 sanoen, että ”kirkko ei ehkä hyväksy –– sellaisten pastoreiden ja uskonnonopettajien kouluttamista, palvelukseenottoa ja työskentelyä, jotka ovat homoseksuaaleja tai jotka edistävät homoseksuaalista elämäntapaa”. Ensimmäisen ja toisen oikeusasteen tuomioistuimet olivat sitä mieltä, että yliopisto oli harjoittanut ilmaisunvapauttaan perustuslain mukaisesti eikä ollut syrjinyt homoseksuaaleja. Kansalaisjärjestö suunnittelee pyytävänsä asian käsittelevä uudelleen ylimmän oikeusasteen tuomioistuimelta.

Tämän oikeustapauksen jälkeen kansalaisjärjestöt voivat lisätä sukupuoliseen suuntautumiseen liittyviä, yleisesti merkittäviä tapauksia (ryhmäkante) oikeuteen: tuomioistuin ilmoitti ratkaisussaan, että homoseksuaalisuus on myötäsyntyinen osa ihmisen henkilöä, mikä on edeltävä ehto ryhmäkanteen nostamiselle Unkarin yhdenvertaisen kohtelun lain mukaisesti. Lisäksi kansalaisjärjestöjen ei tarvitse odottaa siihen asti, että syrjintää olisi jo tapahtunut – riittää, että oikeuksien vastaista toimintaa saattaisi tapahtua tulevaisuudessa syrjintälain perusteella eli että tietty käytäntö esimerkiksi on sen vastainen.

Slovenia: perustuslakituomioistuimen tuomio koskien moskeijojen rakentamista rajoittavaa määräystä

Heinäkuussa 2004 Slovenian perustuslakituomioistuin antoi ratkaisun, jonka mukaan järjestetään kansanäänestys siitä, onko Ljubljanan kaupunkikunnasta annetun määräyksen toimeenpano perustuslaissa olevan uskonnonvapauden periaatteen vastainen. Kyseisessä määräyksessä määriteltiin ehdot islamilaisen yhteisön uskonnon ja kulttuurin harjoittamiseen tarkoitettujen kohteiden rakentamiselle. Tuomioistuin ilmoitti, että maan käyttöä sääteleviä ehtoja koskevan kansanäänestyksen tarkoituksena oli pohjimmiltaan vaikeuttaa moskeijan rakentamista kohtuuttomasti, ja siten kansanäänestyksen järjestäminen määräyksestä tarkoittaisi itse asiassa puuttumista islamia tunnustavien uskonnonharjoittamisvapauteen, mikä oli perustuslain vastaista.

Ruotsi: positiiviset erityistoimet etnisten ryhmien yliopistoon pääsemisen edistämiseksi

Upsalan yliopisto otti käyttöön oikeustieteen opiskelijoita varten ”vaihtoehtoiset valintaperusteet”, mikä tarkoittaa sitä, että kymmenen prosenttia oikeustieteen opiskelupaikoista varattiin opiskelijoille, joiden kummatkin vanhemmat olivat ”ulkomaalaista syntyperää”. Se oli tammikuussa 2003 voimaan tulleen, monikulttuurisuutta korkeakouluissa edistävän lainsäädännön mukaista. Käytäntöön haki muutosta kaksi naispuolista hakijaa, joilla oli hyvät arvosanat ja jotka olisi hyväksytty opinto-ohjelmaan, jollei vaihtoehtoista valintaperustetta olisi ollut. He vetosivat siihen, että valintaperusteet olivat syrjiviä vuonna 2001 annetun yliopisto-opiskelijalain perusteella, jossa ei selväsanaisesti mainita positiivisia erityistoimia. Upsalan seudun tuomioistuin ilmoitti tammikuussa 2005, että yliopiston käytäntö oli syrjinnän vastaisen periaatteen vastainen vedoten Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneeseen sukupuolten tasa-arvoa koskevaan oikeuskäytäntöön, toisin sanoen positiiviset erityistoimet eivät ole sallittuja, silloin kun oppilaiden menestyksessä on selviä eroja. Kumpikin nainen sai 75 000 Ruotsin kruunua vahingonkorvausta (noin 7 500 euroa). Ratkaisusta valitettaneen.

Alankomaat: asianmukaisten tukitoimien järjestämisen laiminlyöminen ammattikoulutuksessa

Syrjinnän vastainen toimisto haastoi oikeuteen järjestön, joka järjestää hotelli- ja ravintola-alan kokeita, väittäen, että järjestö oli rikkonut lakia vammaisten tai pitkäaikaissairaiden yhdenvertaisesta kohtelusta laiminlyömillä asianmukaiset vammaisille suunnatut tukitoimenpiteet ammatillisessa koulutuksessa. Järjestö oli tarjonnut ”mukautettuja” kokeita hakijoille, joilla on lukemista vaikeuttava vamma. Kuitenkin ”mukautetusta” kokeesta veloitettiin 90 euron lisämaksu. Tasa-arvolautakunta oli sitä mieltä, ettei se ollut laissa olevan vammaisille henkilöille tarjottavien mukautustoimien veloitteen mukainen. Tässä tapauksessa vaaditut mukautustoimet eivät olleet kohtuuton taakka järjestölle, ja siksi järjestön katsottiin syyllistyneen syrjintään (oikeustapaus 2004/140, 26. lokakuuta 2004).

Espanja: pakollisen eläkkeelle siirtymisen 65 vuoden iässä sisältävät työehtosopimusten lausekkeet kumottu ylimmän oikeusasteen tuomioistuimessa

Kummassakin 9. maaliskuuta 2004 päivätyssä tuomiossa ylimmän oikeusasteen tuomioistuin kumosi työehtosopimusten lausekkeitä, joissa työntekijöitä pakotettiin lähtemään eläkkeelle 65-vuotiaina, koska pakollista eläkkeelle siirtymistä koskevaa kansallista määräystä ei ollut. Tuomioistuin ratkaisi asian tasa-arvosta työelämässä annetun direktiivin perusteella todeten ratkaisussaan, että lauseke on syrjivä ikään kohdistuvasti, kun siinä pakotetaan työntekijät eläkkeelle 65 vuoden iässä, jos ikäkohtelussa ilmeneviä eroja puoltavaa määräystä ei ole lain mukaisessa työllisyyspolitiikassa eikä työmarkkinoiden ja ammatillisen koulutuksen tavoitteissa.

Joulukuussa 2004 Espanjan hallitus hyväksyi lakiehdotuksen mainitunlaisten lausekkeiden sisällyttämisestä työehtosopimukseen liittämällä ne ”perusteltavissa olevan työvoimapolitiikan, työmarkkinoiden ja ammatillisen koulutuksen tavoitteisiin”. Tämä tarkoittaa sitä, että sen jälkeen kun parlamentti on hyväksynyt lakiesityksen, tällaisissa lausekkeissa ei voi olla ikään liittyvää syrjintää, ellei sitä sitten pystytä objektiivisesti ja järkiperäisesti perustelemaan.

Yhdistynyt kuningaskunta: ensimmäinen tasa-arvosta työelämässä annetun direktiivin perusteella osaksi kansallista lainsäädäntöä saatettujen määräysten mukainen sukupuoliseen suuntautumiseen kohdistuvan syrjinnän tapaus

Tammikuussa 2005 voimaan tulleita tasa-arvosta työelämässä (sukupuolinen suuntautuminen) vuonna 2003 annettuja määräyksiä havaittiin rikatun ensimmäistä kertaa. Stratfordin työtuomioistuin Lontoossa ilmoitti, että kantajana oleva yrityksen osastopäällikkö oli joutunut Cleanaway-nimisen yrityksen esimiesten pitkään jatkuneen kiusaamisen kohteeksi ja että hän joutui siksi luopumaan tehtävästään, jonka vuosiansiot olivat 54 000 Englannin punttaa (noin 78 400 euroa). Hänelle maksettiin korvausta 35 345 Englannin punttaa (noin 51 300 euroa) perusteettomasta irtisanomisesta, häirinnästä ja syrjinnästä. Työtuomioistuin oli sitä mieltä, että osastopäällikön työnantaja ei ollut pyrkinyt ratkaisemaan ongelmaa huolimatta henkilöstöön kuuluvan toisen homoseksuaalin aiemmista valituksista. Cleanawayn henkilöstöosasto ei ollut huolehtinut siitä, että esimiehet ymmärsivät, ettei vihjeitä sukupuolisesta suuntautumisesta hyväksytä.

Korvaustoimenpiteet ja seuraamukset yksilön oikeuksien rikkomisesta

Direktiivien mukaisesti kansallisten tuomioistuinten on huolehdittava siitä, että yhdenvertaisen kohtelun periaatteen rikkomisesta joutuu vastuuseen. Syrjintään syyllistyneihin kohdistettavien seuraamusten on oltava *tehokkaita* (toisin sanoen tuloksellisia), *oikeasuhteisia* (toisin sanoen ne heijastavat

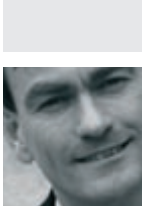
asianmukaisesti kärsityn menetyksen ja/tai vahingon vakavuutta ja luonnetta) ja *vakuuttavia* (toisin sanoen ne estävät syrjinnän harjoittamista). On silti aikaista arvioida tarkasti, ovatko kyseisissä EU:n jäsenvaltioissa saatavilla olevat erilaiset seuraamukset vaatimuksen mukaisia. Tämä selkiytyy sitä mukaa kuin kansalliset tuomioistuimet ratkaisevat lisää asiaan liittyviä oikeustapauksia.

Jotkin jäsenvaltiot ovat perinteisesti määränneet rikosoikeudellisia seuraamuksia joistakin syrjinnän muodoista, erityisesti sakkoja ja vankeusrangaistuksia. EY-direktiivejä on kuitenkin yleensä toimeenpantu siviilioikeuden, työelämän lainsäädännön ja hallintolakien avulla, joten korvausten kaltaiset seuraamukset ovat todennäköisesti nykyistä yleisempiä tulevaisuudessa. Rahallisen korvauksen perusteena voi olla aiempi tai tuleva menetyks tai henkinen kipu tai särky tai psykiatrinen seuraus kärsimyksestä tai syrjintää harjoittaneen rankaisuksi tehty vahingonteko. Sen mukaisesti uhrille maksetaan korvaus suoraan erotuksena rikoslaissa olevista sakkomaksuista, jotka tilitetään valtion kassaan. Muihin korvaustoimenpiteisiin kuuluvat syrjinnän lopettamiseksi tarkoitetut väliaikaiset toimenpiteet, joilla syrjivä henkilö pakotetaan ryhtymään toimenpiteisiin syrjinnän uhrin kärsimysten estämiseksi tai vähentämiseksi. Tällaisiin toimenpiteisiin kuuluu määräys palauttaa uhrille tämän menettämä työpaikka tai ryhtyä tiettyyn käytäntöön. Joskus yrityksille tai järjestöille määrätään seuraamuksia, jotka poikkeavat yksilöille määrätystä seuraamuksesta.

Hyvin monissa maissa on seuraamuksia, jotka on suunniteltu erityisesti syrjinnän vaikutusten korjaamiseen yleisten siviili- tai rikosoikeudellisten tai hallinnollisten seuraamusten sijaan tai lisäksi. Esimerkiksi Belgian seuraamuksiin kuuluvat rikosoikeuden mukaiset sakot, vankeus ja vahingonkorvaus, siviilioikeudelliset vahingonkorvaukset, sopimuslausekkeiden julistaminen mitättömiksi, syrjivän käytännön määrääminen lopetettavaksi ja tuomion julkaiseminen. Tapauksissa, joissa työntekijöitä oli irtisanottu, koska he valittivat syrjinnästä (uhriutumisen), heidän työpaikkansa voitiin palauttaa heille ja maksaa heille korvausta, tai vaihtoehtoisesti he saattoivat hakea korkeintaan kuuden kuukauden palkkaa vastaavaa korvausta.

Italiassa direktiivit kansallisiksi laeiksi saattavissa määräyksissä tuomari voi määrätä syrjivän käyttäytymisen lopetettavaksi, sen vaikutukset lakkaamaan ja syrjintää edeltävän tilanteen palautetuksi ennalleen. Tämä perustuu ajatukseen, että jokainen syrjivä toimi on laitton ja siksi mitätön. Syrjivät irtisanomiset mitätöidään aina laittomina; perusteetta irtisanotuille työntekijöille voidaan palauttaa työpaikka. Tuomarit voivat myös määrätä päätöksen julkaistavaksi kansallisessa sanomalehdessä. Uhrin voivat hakea rahallista tai muunlaista korvausta. Yrityksiltä, joiden on todettu syyllistyneen rotuun tai etniseen alkuperään, uskontoon tai kansallisuuteen kohdistuvaan syrjintään, voidaan evätä tarjouspyynnöt, hankintasopimukset tai julkisista varoista maksettu tuki. Joissakin tapauksissa yritykset voidaan sulkea tarjousmenettelyjen ulkopuolelle tai jättää ilman julkisista varoista maksettavaa tukea enintään kahden vuoden ajaksi.

Equinet-nimistä Euroopan tasa-arvoelinten verkostoa johtaa Alankomaiden yhdenvertaisen kohtelun valtuuskunta, ja sen sihteerinä toimii siirtolaispolitiikan ryhmä.

Equinetin tavoitteena on kehittää yhteistyötä ja helpottaa tietojen vaihtoa kaikkialla EU:ssa toimivien tasa-arvoelinten kesken – 18 jäsenvaltiota on edustettuna – EU:n tasa-arvolakien yhdenmukaisen soveltamisen varmistamiseksi ja syrjinnän vastaisen lainsäädännöllisen suojan vahvistamiseksi.

Sen lisäksi, että autamme tasa-arvoelimiä täyttämään tehtävänsä toimeenpanostrategioita koskevaa lainsäädännöllistä asiantuntemusta ja mielipiteitä vaihtamalla, haluamme rohkaista vuoropuhelua Euroopan toimielinten kanssa edistääksemme tasa-arvonäkökohtien ottamista mukaan EU:n politiikkoihin ja ohjelmiin.

Equinet toimii työryhmien avulla, järjestämällä koulutustilaisuuksia henkilöstölle sekä jakamalla tietoja EU:ssa käytössä olevista työskentelykeinoista, laeista ja politiikoista. Tällä tavoin se auttaa tasa-arvoelinten suorituskyvyn lisäämisen ohella vahvistamaan niiden riippumattomuutta ja tehostamaan niiden tukea syrjinnän uhreille. Tällainen yhteistyö tarkoittaa siis, että tasa-arvoelimet pystyvät oppimaan muualta saamastaan kokemuksesta ja tekemään asioista lainsäädäntöä ja menettelyjä koskevia entistä tietoisempia suosituksia omissa maissaan.

Verkosto saa tukea yhteisön toimintaohjelmasta vuoden 2006 loppuun asti, ja yksi välittömistä tavoitteistamme on sen kestävä toiminnan edellytysten luominen.

ALEX-GEERT CASTERMANS, ALANKOMAIDEN YHDENVERTAISEN KOHTELUN VALTUUSKUNNAN PUHEENJOHTAJA

Tasa-arvoelimet jäsenvaltioissa

Rotujen välisestä yhdenvertaisuudesta annetun direktiivin 13 artikla (2000/43/EY) edellyttää sitä, että jäsenvaltiot perustavat elimen rodullisen ja etnisen tasa-arvon edistämiseksi. Sen toimivaltaan on kuuluttava riippumattoman tuen antaminen syrjinnän uhreille heidän kanteidensa tueksi, riippumattomien seurantatutkimusten tekeminen sekä riippumattomien kertomusten ja suositusten julkaiseminen syrjintään liittyvistä aiheista. Monilla tasa-arvoelimillä on valtuudet puuttua rodullisen syrjinnän lisäksi muihinkin syrjinnän syihin. EU-laki ei sitä edellytä, vaikka Euroopan komissio vahvasti siihen rohkaiseekin (katso tasa-arvoelimiä ja vastaavia elimiä koskeva laatikko 25 EU-jäsenvaltiossa ja Romaniassa sekä niiden kattamat syrjintämuodot).

Tasa-arvoelimiä (tai vastaavia elimiä)

	Tasa-arvoelin	Yhteyshenkilö	Syrjinnän syyt
Belgia	Yhdenvertaisten mahdollisuuksien ja rotusyrjinnän vastainen keskus – <i>Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme – Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding</i>	P. (32-2) 212 30 00 www.diversiteit.be	Kummassakin direktiivissä mainitut kaikki syrjinnän syyt ja eräitä muita syitä
Tšekki	Oikeusasiamies – <i>Veřejný ochránce práv</i>	P. (420-54) 254 21 11 www.ochrance.cz	Kummassakin direktiivissä mainitut kaikki syrjinnän syyt ja sukupuoleen kohdistuva syrjintä
Tanska	Tanskan ihmisoikeusinstituutti – <i>Rights Institut for Menneskerettigheder</i>	P. (45) 32 69 88 88 www.humanrights.dk	Rotuun ja etniseen alkuperään kohdistuva syrjintä
Saksa	Liittopäivien siirtolais-, pakolais- ja kotoutusvaltuutettu – <i>Beauftragten der Bundesregierung für Migration, Flüchtlinge und Integration</i> Federal Government's Commissioner for Needs of Disabled People – <i>Behindertenbeauftragte</i>	P. (49-30) 206 55 18 35 tai (49-1888) 555 18 35 www.integrationsbeauftragte.de P. (49-1888) 527 29 44 www.behindertenbeauftragter.de	Rotuun ja etniseen alkuperään kohdistuva syrjintä Vammaisuus
Viro	Viron oikeuskanslerin virasto – <i>Eesti Vabariigi Oiguskantsler</i>	P. (372) 693 84 00 www.oiguskantsler.ee	Kummassakin direktiivissä mainitut kaikki syrjinnän syyt sekä sukupuoleen kohdistuva syrjintä ja eräitä muita syitä
Kreikka	Kreikan oikeusasiamies	P. (30) 80 11 12 50 00 www.synigoros.gr	Kaikki syrjinnän syyt
Espanja	Kansallinen vammaisneuvosto – <i>Consejo Nacional de la Discapacidad</i> Oikeusasiamies – <i>El Defensor del Pueblo</i>	P. (34) 913 63 70 00 www.mtas.es P. (34) 914 32 79 00 www.defensordelpueblo.es	Vammaisuus Kaikki syrjinnän syyt
Ranska	Syrjinnän vastaisen ja yhdenvertaisen kohtelun korkea viranomainen – <i>Haute autorité de lutte contre les discriminations et pour l'égalité</i>	P. (33) 810 00 50 00 www.le114.com	Kummassakin direktiivissä mainitut kaikki syrjinnän syyt sekä sukupuoleen kohdistuva syrjintä ja eräitä muita syitä
Irlanti	Tasa-arvoviranomainen – <i>Equality Authority</i>	P. (353-1) 417 33 33 www.equality.ie	Kummassakin direktiivissä mainitut kaikki syrjinnän syyt ja eräitä muita syitä
Italia	Oikeusasiamiehen toimisto (Ombudsman) – <i>Ufficio Nazionale Antidiscriminazioni Razziali</i>	P. (39) 642 15 32 61 www.pariopportunita.gov.it	Rotu tai etninen alkuperä
Kypros	Oikeusasiamiehen toimisto (Ombudsman)	P. (357-22) 45 63 00 ombudsman@cytanet.com.cy	Rotu tai etninen alkuperä sekä uskonto, poliittinen tai muu vakaumus, kieli ja kansallisuus
Latvia	Latvian kansallinen ihmisoikeusvirasto – <i>Valsts Cilvēktiesību Birojs</i>	P. (371) 728 72 10 www.vcb.lv	Kaikki syrjinnän syyt
Liettua	Yhdenvertaisten mahdollisuuksien virasto (Ombudsman) – <i>Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba</i>	P. (370-5) 261 27 87 www.lygybe.lrs.lt	Kummassakin direktiivissä mainitut kaikki syrjinnän syyt

Tasa-arvoelimiä (tai vastaavia elimiä)

	Tasa-arvoelin	Yhteyshenkilö	Syrjinnän syyt
Luxemburg	Rotusyrjinnän vastainen pysyvä edustusto – <i>Commission spéciale permanente contre la discrimination raciale</i>	P. (352) 478 36 92	Rotu tai etninen alkuperä
Unkari	Yhdenvertaisen kohtelun viranomais – <i>Egyenlő Bánásmód Hatóság</i>	P. (36-1) 235 45 09 ebh@icsszem.hu	Kummassakin direktiivissä mainitut kaikki syrjinnän syyt sekä sukupuoleen kohdistuva syrjintä ja eräitä muita syitä
Malta	Ei vielä perustettu; kansallisen sukupuolten tasa-arvovaltuutetun toimiston tehtäväkenttää mahdollisesti laajennetaan.		
Alankomaat	Yhdenvertaisen kohtelun valtuuskunta – <i>Commissie Gelijke Behandeling</i>	P. (31-30) 888 38 88 www.cgb.nl	Kummassakin direktiivissä mainitut kaikki syrjinnän syyt sekä sukupuoleen kohdistuva syrjintä ja eräitä muita syitä
Itävalta	Yhdenvertaisen kohtelun virasto – <i>Anwaltschaft für Gleichbehandlungsfragen</i> Työelämän tasa-arvosta vastaava valtuutettu – <i>Anwältin für die Anwältin für die Gleichbehandlung von Frauen und Männern in der Arbeitswelt</i>	P. (43-1) 532 02 44	Kummassakin direktiivissä mainitut kaikki syrjinnän syyt sekä sukupuoleen kohdistuva syrjintä vammaisuutta lukuun ottamatta
Puola	Kansalaisten oikeussuojavaltuutettu – <i>Rzecznika Praw Obywatelskich</i> Hallituksen tasa-arvovaltuutettu – <i>Pelnomocznika Rządu ds. Równego Statusu Kobiet i Mezczyzn</i> Hallituksen vammaisvaltuutettu – <i>Pelnomocznik Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych</i>	P. (48-22) 551 77 00 www.brpo.gov.pl P. (48-22) 520 08 31 www.rownystatus.gov.pl P. (48-22) 826 96 73 www.mpips.gov.pl/ osobynepełnosprawne.php	Kaikki syrjinnän syyt Kummassakin direktiivissä mainitut kaikki syrjinnän syyt sekä sukupuoleen kohdistuva syrjintä vammaisuutta lukuun ottamatta Vammaisuus
Portugali	Siirtolais- ja vähemmistövaltuutettu – <i>Alto Comissariado para a Imigração e Minorias Étnicas</i>	P. (351) 218 10 61 00 www.acime.gov.pt	Rotu ja etninen alkuperä
Slovenia	Yhdenvertaisten mahdollisuuksien virasto – <i>Urad za enake možnosti</i>	P. (386-1) 478 84 60 www.uem-rs.si	Kaikki syrjinnän syyt
Slovakia	Slovakian kansallinen ihmisoikeuskeskus – <i>Slovenského národného strediska pre ľudské práva</i>	P. (421-2) 57 20 39 11/14 www.snspl.sk	Kaikki syrjinnän syyt
Suomi	<i>Vähemmistövaltuutettu</i>	P. (358-10) 604 70 48 www.vahemmistovaltuutettu.fi	Rotu ja etninen alkuperä
Ruotsi	Rotusyrjintävaltuutettu – <i>Ombudsmannen mot etnisk diskriminering</i> Vammaisvaltuutettu – <i>Handikappombudsmannen</i>	P. (46-8) 50 88 87 00 www.do.se P. (46-8) 20 17 70 www.handikappombudsmannen.se	Rotu ja etninen alkuperä Vammaisuus
Yhdistynyt kuningaskunta	Vammaisten oikeuksien valtuuskunta – <i>Disability Rights Commission</i> Pohjois-Irlannin tasa-arvovaltuuskunta – <i>Equality Commission for Northern Ireland</i> Rotujen välisen tasa-arvon valtuutettu – <i>Commission for Racial Equality</i>	P. (44-8457) 62 26 33 www.drc-gb.org P. (44-2890) 50 06 00 www.equalityni.org P. (44-20) 79 39 00 00 www.cre.gov.uk	Vammaisuus Rotu ja etninen alkuperä, uskonnollinen vakaumus ja poliittinen mielipide, sukupuoli, vammaisuus sekä sukupuolinen suuntautuminen Rotu ja etninen alkuperä
Romania	Romanian kansallinen syrjinnän vastainen neuvosto – <i>Consiliul National pentru Combaterea</i>	P. (40-21) 312 65 78/79 www.cncd.org.ro	Kaikki syrjinnän syyt

EU:n romanien tilanteen parantaminen

Vuosisatojen ajan romaneja (1) on syrjitty ja vainottu. Vaikka heidän alkuperästään on väitelyä ajoin, nykyään asiasta ollaan varsin yksimielisiä – erityisesti kielitieteellisen näytön perusteella romanit polveutuvat kansoista, jotka lähtivät Intian niemimaalta ensimmäisen vuosituhannen lopulla jKr.

Vaikkei joissakin maissa kerätäkään etnistä alkuperää selvittäviä tilastoja, romaneja saattaa arvioiden mukaan olla EU:n alueella noin 3–4 miljoonaa ja ehkä toiset 2–3 miljoonaa Bulgariassa ja Romaniassa, jotka liittynevät Euroopan unioniin vuonna 2007.

EU:n laajeneminen on saanut aikaan sen, että romanien syrjintään ja eristämiseen kiinnitetään yhä enemmän huomiota sekä uusissa että vanhoissa jäsenvaltioissa. Näihin haasteisiin tulisi vastata ennen kaikkea kansallisella, alueellisella ja paikallistasolla. Silti moni EU-politiikka ja -ohjelma voi auttaa tukemaan kansallisten viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen pyrkimyksiä. Vuosikertomuksen tässä osassa kerrotaan useista aloitteista, joita Euroopan komissio on käynnistänyt edistääkseen romanien yhteiskunnallista integraatiota.

HAASTEEN LUONNE JA LAAJUUS

Romanit kärsivät syrjinnästä ja eristämisestä eri tavoin koko EU:n alueella. Kaikissa tilastoja keräävissä maissa on tehty seurantatutkimuksia, joiden mukaan romanit ovat selvästi muita huonommin koulutettuja ja muita useammin työttöminä; he ansaitsevat selvästi muita vähemmän, ja heidän terveytensä on muuta väestöä heikompi (katso erityisesti Euroopan komission asiakirja *Romanien tilanne laajentuneessa Euroopan unionissa*) (2). Monissa jäsenvaltioissa romanilapsia syrjitään ja eristetään koulussa; he käyvät usein oppimisvaikeuksista kärsiville lapsille tarkoitettuja erityiskouluja, tai he ovat vastaavanlaisissa erityisluokissa. Monet romanit elävät lisäksi huonoilla ja syrjäisillä asuinalueilla huonokuntoisissa taloissa, peruspalveluita on heikosti tarjolla, ja laadukkaan terveydenhoidon saanti on rajoitettua (katso laatikko).

(1) Termiä "romanit" käytetään tässä kertomuksessa viittaamaan itseään romaneiksi, mustalaisiksi, vaeltajiksi, tummiksi ja sin-teiksi kutsuviin henkilöihin ja ryhmiin, joita muut pitävät "mustalaisina". Sanan "romani" käyttö ei tarkoita sitä, että kansasta haluttaisiin antaa yksipuolinen kuva.

(2) http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/roma04_en.pdf.

Romanien tilanne EU:n jäsenvaltioissa

Seuraavista tilastoista käy ilmi romanien tilanne Euroopassa.

Yli puolet Slovakian erityiskoulujen lapsista oli alkuperältään romaneja vuosina 2002–2003.

Saksassa vain puolet romanien lapsista kävi yleensä koulua vuonna 2003, ja 80 prosenttia koulua käyneistä oli erityiskouluissa.

Romanien lapset ovat yliedustettuina erityiskouluissa Bulgariassa, Puolassa, Sloveniassa ja Unkarissa.

Yli 85 prosenttia työkäisistä romaneista ei ollut virallisesti työelämässä Slovakiassa vuonna 2003.

Yli 80 prosentilla romaneista tulotaso alitti köyhyysrajan Bulgariassa, Romaniassa, Slovakiassa ja Unkarissa vuoden 2001 lopulla toteutetun UNDP:n seurantatutkimuksen mukaan.

Noin 45 prosenttia Unkarin ja Slovakian romaneista asui saman seurantatutkimuksen mukaan asunnoissa, joissa ei ollut sisä-WC:tä.

Noin 65 prosenttia seurantatutkimuksen kohteena olleista Romanian romaneista ja 45 prosenttia Bulgarian romaneista asui asunnoissa, joissa ei ollut juoksevaa vettä.

Lähteet: Euroopan komissio, *Romanien tilanne laajentuneessa Euroopan unionissa* ja Yhdistyneiden Kansakuntien kehitysohjelma (UNDP), *Avoiding the dependency trap*.

YHTEISTYÖ ROMANIEEN TILANTEEN KOHENTAMISEKSI

Tämän vuosikertomuksen I osassa kuvattu EU:n syrjimättömyyslainsäädäntö saattaa auttaa romaneja puolustamaan oikeuttaan yhtäläiseen kohteluun työnhaussa, käytännön ja teoreettisessa koulutuksessa, sosiaaliturvakysymyksissä, terveydenhuollossa, asuntopolitiikassa sekä tavaroiden ja palvelujen hankinnassa. Euroopan komissio kouluttaa syrjinnän vastaisen toimintaohjelmansa avulla romanien omia järjestöjä kansalaisjärjestöjen ohella perehdyttäen näitä lainsäädännöllisiin ja käytännön tietoihin syrjinnän uhrien tueksi.

Osana hakijamaiden liittymiskehitystä EU seuraa aktiivisesti maiden vähemmistöjen, myös romanien, tilannetta ja vähemmistöjen suojelua. Euroopan rasismien ja muukalaisvihan seurantakeskus on viime aikoina lisännyt romanien tilanteen valvontaa EU:n jäsenvaltioissa. Komissio kehottaa myös kansallisia viranomaisia ottamaan huomioon romaniyhteisöjen tarpeet, kun ne laativat kansallisia toimintasuunnitelmia työllisyyden ja yhteiskunnallisen osallistumisen edistämiseksi.

EU-rahoituksesta saadaan lisätukea romanien integroimiseksi yhteiskuntaan. Komissio työskentelee kansallisten viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen kanssa varmistaakseen, että rahoitus täyttää tavoitteensa ja että politiikan seuranta- ja arviointijärjestelmiä kehitetään. Jäljempänä on muutamia esimerkkejä EU:n tukemista hankkeista.

Romanien monitahoisten ongelmien ratkaisemiseksi komissio ryhtyy toimenpiteisiin varmistaakseen, että EU-politiikka ja -ohjelmat ovat yhteensopivia. Ensimmäiseksi tilattiin tutkimus romanien tilanteen kartoittamiseksi laajentuneessa EU:ssa ja siihen liittyvien toimintaohjelmien tutkimiseksi (katso laatikko). Tutkimus toteutettiin yhteistyössä romanien kansalaisjärjestöjen kanssa ja kansallisten viranomaisten kanssa neuvottelemalla.

Romanien tilanne laajentuneessa Euroopan unionissa

Yhteisön syrjimättömyys- ja osallistumisohjelmien osana rahoitetussa tutkimuksessa selvitettiin romanien asumis- ja työskentelyolosuhteita niissä EU-maissa, joissa heitä on eniten. Tämän perusteella tutkimuksessa tehtiin joitakin suosituksia koulutus-, työllisyys-, asunto- ja terveydenhoitopolitiikaksi. Siinä suositeltiin erityisesti, että EU:n tulisi

- lisätä tietoisuutta romanien tilanteesta ja heidän kärsimästään syrjinnästä sekä seurata rotujen välisestä yhdenvertaisuudesta annetun direktiivin jälkeen säädettyjen uusien lakien vaikutuksia
- vahvistaa EU:n eri politiikkojen ja ohjelmien sekä EU:n ja muiden kansainvälisten järjestöjen toiminnan yhteensovittamista
- varmistaa, että romanit osallistuvat itse toimintaohjelmien muotoiluun, toimeenpanoon ja arviointiin ja että romaniasiat otetaan huomioon asianmukaisissa EU:n ja kansallisissa toimintaohjelmissa
- ottaa käyttöön romanien aseman parantamiseen tähtäävien ohjelmien vaikuttavuuden seuranta- ja arviointimenetelmiä;

että jäsenvaltioiden tulisi

- tunnistaa romanit omana etnisenä ryhmänään yhteiskunnallista integraatiota ja työllisyyttä koskevien toimintaohjelmien ensisijaiseksi kohderyhmäksi
- kehittää etnistä alkuperää koskevien tietojen keruumenetelmiä yhteistyössä Euroopan komission kanssa
- varmistaa, että kaikissa kansallisissa ja paikallistason julkisissa virastoissa on elimiä, jotka pyrkivät varmistamaan romanien integroinnin yhteiskuntaan;

ja että romanijärjestöjen tulisi

- olla yhä aktiivisempia romaneihin kohdistuvien luokitteluiden ja ennakkoluulojen karistamisessa
- panostaa etnisten vähemmistöjen tilanteen seurantaan tunnistaakseen näiden kohtaamat ongelmat yhä helpommin
- osallistua Euroopan syrjinnän vastaisten ja perusoikeuksia puolustavien kansalaisjärjestöjen ja verkostojen toimintaan.

Tämä kertomus on luettavissa englanniksi, ranskaksi ja saksaksi osoitteessa

http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/roma04_en.pdf.

Vastauksena tutkimuksen suosituksiin komissio on perustanut erityisen sisäisten toimintojen koordinoituyksikön varmistamaan, että suurin osa tällä hetkellä toteutettavista toimintaohjelmista sopii keskenään yhteen. Yksikössä on edustettuina neljätoista komission eri pääosastoa, jotka käsittelevät työllisyys- ja sosiaaliasioiden lisäksi muun muassa laajenemista ja ulkosuhteita, opetustointia ja kulttuuria, oikeusasioita ja ihmisoikeuksia, terveydenhuoltoa, aluepolitiikkaa sekä maaseudun kehittämistä. Tarkoituksena on kehittää politiikan päälinjoja, vaihtaa tietoja kaikkien asianomaisten pääosastojen kesken ja varmistaa, että olemassa olevaa rahoitusta käytetään parhaalla mahdollisella tavalla ja että kokemuksesta opitaan.

EU tekee yhteistyötä myös muiden alan kansainvälisten järjestöjen kanssa. Euroopan komissio on esimerkiksi Sofiassa helmikuussa 2005 käynnistetyn *Romanien integraation vuosikymmen 2005–2015* -ohjauskomitean jäsen (katso laatikko).

Romanien integraation vuosikymmen 2005–2015

Romanien integraation vuosikymmen oli Bulgarian, Kroatian, Makedonian, Romanian, Serbia ja Montenegron, Slovakian, Tšekin sekä Unkarin hallitusten helmikuussa 2005 käynnistämä aloite. Avoimen yhteiskunnan tutkimuskeskus, Maailmanpankki ja useat muut kansainväliset järjestöt tukivat sitä.

Aloite, joka on käynnissä vuoteen 2015 asti, tähtää kyseisten maiden romanien ja muun väestön välisen kuilun paikkaamiseen. Kansainvälinen ohjauskomitea, joka koostuu toimintaan osallistuvien hallitusten edustajista, kansainvälisistä tukijoista ja romaneista itsestään, on määritellyt neljä ensisijaista tavoitetta – koulutus, työllisyys, terveydenhuolto ja asuminen – kolmen läpileikkausteeman ohella, jotka ovat köyhyys, syrjintä ja tasa-arvoasiat.

Romaneille tukea Phare-ohjelmasta

Phare-ohjelman tavoite on Keski- ja Itä-Euroopan maiden auttaminen taloudellisten ja yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemisessa ja EU-jäsenyyden valmistelussa. Vuodesta 1998 on käytetty reilusti yli 100 miljoonaa euroa Phare-rahaa hankkeisiin, jotka tähtäävät romanivähemmistön tilanteen kohentamiseen maissa, joissa he edustavat suurta osaa väestöstä. Merkittäviä rah summia käytetään edelleen Bulgariassa ja Romaniassa ohjelmiin, joissa romanit ovat tärkeimmät edunsaajat ja joista monissa romanit toimivat itse aktiivisesti.

Esimerkiksi opetus- ja tiedeministeriön hallinnoima ”Epäsuotuisassa asemassa olevien ryhmien pääsy koulutukseen” -hanke Romaniassa pyrkii muuttamaan opetuskäytäntöjä käyttämällä romanitaustaisia koulutointarkastajia yhteyshenkilöinä opetustoimen viranomaisten ja opettajakunnan välillä (lisää esimerkkejä on osoitteessa

http://www.europa.eu.int/comm/enlargement/phare_evaluation_pdf/revised_minorities_thematic_raw_161204.pdf).

Romaneille tukea rakennerahastoista

Euroopan sosiaalirahasto (ESR), joka on yksi EU:n rakennerahastoista, tukee useita hankkeita sekä uusissa että vanhoissa jäsenvaltioissa tavoitteenaan parantaa muiden epäsuotuisassa asemassa olevien ryhmien ohella romanien työpaikansaantia erityisesti kohentamalla opetusta ja koulutusta. Hyvänä esimerkkinä on Espanjan ACCEDER-hanke, joka on osa alueiden välistä *Taistelu syrjintää vastaan* -ohjelmaa, joka tähtää epäsuotuisassa asemassa olevien ryhmien ongelmien ratkaisemiseen työmarkkinoilla. Hankkeen tavoitteena on saada 4 000 romanian työllistetyksi hankkeen loppuun eli vuoteen 2006 mennessä seuraavalla tavalla:

- Autetaan heitä hankkimaan ammatillinen pätevyys.
- Mukautetaan koulutusohjelmia ja työllistämispalveluja heidän erityistarpeisiinsa.
- Lisätään tietoisuutta romanien kärsimästä syrjinnästä ja parannetaan mielikuvaa romaneista muiden kansalaisten silmissä.
- Rohkaistaan yhä aktiivisempiin toimenpiteisiin heidän elinolosuhteidensa parantamiseksi ja julkisten palvelujen tuomiseksi heidän ulottuvilleen.

Lisäksi useita romanien avustushankkeita tuetaan ESR-rahoitusta saavasta Equal-aloitteesta, jotta epäsuotuisassa asemassa olevia henkilöitä ja ryhmiä rohkaistaan työnhaussa innovatiiviseen lähestymistapaan. Vuosina 2001–2004 rahoitetuista hankkeista 45 kohdistui joko yksin romaneihin tai romaneihin ja muihin epäsuotuisassa asemassa oleviin ryhmiin (katso laatikko esimerkkien osalta). Equal-ohjelman uudella, vuonna 2005 alkavalla kierroksella on noin 80 uutta hanketta, joiden tavoitteena on romanien auttaminen.

Esimerkkejä Equal-hankkeista

Itävallassa "Mri Buti" -hanke tähtäsi romanien auttamiseen työnhaussa Burgenlandin alueella ohjauksen ja neuvonnan avulla. Unkarissa romanimiehiä ja -naisia koulutettiin paikallisesti tarpeellisiin töihin, kuten rakennustöihin ja lastenhoitoon. Saksassa toteutettiin hanke uusien lähestymistapojen kokeilemiseksi romanien ja sintien työnhaussa – esimerkiksi välittäjinä opetus- tai sosiaalityössä. Ranskassa ja Irlannissa romaniyhteisöjen ja vaeltavien yhteisöjen jäseniä autetaan perustamaan uusia yrityksiä.

Romanit Brysselissä – Lívia Járóka, Euroopan parlamentin jäsen

Lívia Járóka oli Euroopan parlamentin ensimmäinen uusista jäsenvaltioista kotoisin oleva romanitaustainen jäsen tullessaan valituksi kesäkuussa 2004. Hän on kulttuuriantropologi, joka tekee väitöskirjaa etnisistä vähemmistöistä University Collegessa Lontoossa. Hän näkee itsensä ensisijaisesti Unkarin kansan edustajana, mutta koska monet heistä ovat romaneita, hänen tehtävänsä on toimia välittäjänä EU:n romaniasioita käsittelevien elinten ja kentällä työskentelevien välillä.

Romaneista tiedetään niin vähän, hän sanoo, ja heitä pidetään yhtenäisenä ryhmänä, jolla on yhteinen identiteetti ja yhteiset ominaisuudet – joko yltiöromanttiset tai äärimmäisen kielteiset. Itse asiassa Euroopassa on useita miljoonia romaneja, jotka ovat keskenään aivan yhtä erilaisia kuin minkä tahansa etnisen ryhmän jäsenet, on eri kieliä, kulttuureita ja asuinympäristöjä sekä eroja taidoissa ja kyvyissä. Heillä on usein yhteinen mustalaisidentiteetti siitä syystä, että syrjinnän ja eristämisen kokeminen yhdistää heitä. Kuvaamme romaneista on muutettava ja ihmisten käsityksiä selvennettävä niin, että stereotyypin sijaan käsityksemme perustuvat todelliseen tilanteeseen.

Tämä yksinkertaistettu ja väärä käsitys on johtanut hänen mukaansa väärinkäsitykseen siitä, mitä pitäisi pitää romanipolitiikkana ja mitä ei. *Romanien syrjintää tai kulttuuriasioita tulisi käsitellä sellaisenaan – heihin kohdistuvilla erityistoimilla. Romanien koulutus-, työnsaanti-, terveydenhoito- ja asunnonhankkimisongelmia tulisi käsitellä mieluummin heidän omilla ehtoillaan kuin erityisestä romaninäkökulmasta. Tavoitteena on toisin sanoen ottaa käyttöön toimintaohjelmia, jotta jokaisella olisi yhtäläiset mahdollisuudet saada hyvä koulutus, kunnon työpaikka, korkeatasoista terveydenhuoltoa ja niin edelleen etnisestä taustasta riippumatta.*

Tärkeä romanien imagonkohennuskeino on hänen mukaansa se, että otetaan yhä enemmän romaneja mukaan sekä politiikkaan että tiedotusvälineiden toimintaan. *Haluan nähdä yhä enemmän romaneja päätöksenteossa ja siksi työskentelen tiiviisti kansalaisjärjestöjen ja kaikkien niiden kanssa, jotka voivat myötävaikuttaa romanien asioiden kohentamiseen – puoluetustasta riippumatta. Tässä mielessä Euroopan komission Avoimen yhteiskunnan tutkimuskeskuksen tuella käynnistämä ohjelma on merkittävä aloite, ja suunnittelen parhaillaan samanlaisia harjoittelujaksoja Euroopan parlamentissa.*

Tiedotusvälineet ovat myös alue, jolla romanien edustuksen lisääminen on ratkaisevan tärkeää. Tiedotusvälineissä romaneista annetaan usein kuva kansallista turvallisuutta uhkaavana väestöryhmänä. Pidän yhtäläisten mahdollisuuksien vuotta 2005 mahdollisuutena muuttaa merkittävästi suhtautumista romaneihin. Kehitämme jo nyt ajatuksia ja aloitteita, jotta yhtäläisten mahdollisuuksien vuosi tuottaisi todellisia tuloksia.

Kahden muun rakennerahaston – Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahaston (EMOTR) – ohjelmista maksetaan myös tukea, josta on hyötyä romaneille muiden epäsuotuisilla alueilla elävien lisäksi. Näillä alueilla EAKR tukee teiden ja muiden yhdyskuntarakenteiden, kuten vedenjakelun ja kuivatusjärjestelmien, rakentamisen rahoittamisessa, koulujen ja sairaaloiden uudistamisessa sekä pienyritysten perustamisessa, kun taas EMOTR tukee epäsuotuisissa oloissa eläviä yhteisöjä maaseutualueilla.

YHTEISÖN TOIMINTAOHJELMA – ROMANIT PÄÄOSASSA

Yhteisön toimintaohjelma, joka perustettiin uusien syrjinnän vastaisten EU-lakien tueksi, täydentää rakennera-
hastoista tuettuja hankkeita. Romanien koulutus- ja työnsaantiongelmien puuttuminen on määritelty ohjelman
ensisijaisiin rahoituskohteisiin. Lisäksi romanijärjestöjä on rohkaistu hakemaan rahoitusta muille ensisijaisten
alojen hankkeille, kuten kansalaisjärjestöjen välisen yhteistyön kehittämistä, syrjinnän uhrien tukihenkilöiden
kouluttamista ja syrjinnän seurantakeinojen kehittämistä varten (toimintaohjelmasta tukea saavien hankkeiden
luettelo löytyy osoitteesta [http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/callspt/
result006_en.htm](http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/callspt/result006_en.htm)).

Viisi romanien erityisongelmia käsittelevää hanketta, joihin osallistuu järjestöjä eri EU-maista, saa tällä hetkellä
tukea ohjelmasta (katso näitä koskevat laatikot).

Proekti e Evropeiskone
sindikalnone
komitetoskoro ašal o
sikljovipe

Syrjimättömän laukoulutuksen kehittäminen romanilapsia varten

Hankkeen tarkoituksena on lisätä tietoisuutta romanilasten ongelmista ja puuttua niihin. Se on suunnattu opet-
tajille ja opettajien ammattijärjestöille, opetusviranomaisille sekä vanhemmille, ja sen tavoitteina ovat koulutus-
sen laadun parantaminen ja poliittiset muutokset.

*Euroopan tasolla on tehty paljon romanien syrjinnän lopettamiseksi Itä-Euroopassa, sanoo hankepääällikkö
Elena Jenaro, mutta tämä on ensimmäinen sellainen hanke romanilasten koulutuksen kohentamiseksi,
johon osallistuvat myös opettajien ammattiliitot. Romanilapset ovat tärkeitä yhteisöidensä tulevaisuudelle,
ja opettajien ammattiliitoilla on merkittävä osa asiassa.*

Konkreettisenä tuloksena mainittakoon sellaisten kansallisten toimintasuunnitelmien valmistelu, joissa on
ohjeita ammattiliitoille neuvotteluihin opetusviranomaisten kanssa. Tarkoituksena on myös kehittää opettajan-
koulutukseen työkaluja, jotka auttavat havaitsemaan syrjinnän ja puuttumaan siihen. Tavoitteena on kouluttaa
aluksi 75 opettajaa käyttämään näitä työkaluja, ja kunkin näistä pitäisi puolestaan kouluttaa toiset kymmenen,
niin että hankkeen loppuessa yli 750 olisi saanut koulutuksen.

Järjestäjä: Euroopan ammattiliittojen koulutusvaliokunta – ETUCE

Yhteistyökumppanit: Algemene Onderwijsbond, PODKREPA-ammattiliitto, Slovakian opetus- ja tiedealan
ammattiliitto, Unkarin opettajien demokraattinen liitto, Unkarin opettajien ammattijärjestö, Bulgarian opettajien
ammattijärjestö

Tiedotus: Elena Jenaro, hankepääällikkö, sähköposti: elena.jenaro@csee-etu.org

Romanien ja sintien osallistuminen tuloksekkaaseen työllisyys- ja koulutuspolitiikkaan

Hanke kokoaa yhteen sekalaisen ryhmän Bulgarian, Italian, Slovakian, Tšekin ja Unkarin kansalaisjärjestöjä, joista kukin puolustaa romanien oikeuksia eri alueilla. Pää tavoitteena on kehittää pitkäaikaisia toimintaohjelmia romanien ja sintien järjestelmällisen syrjinnän vastaiseen työhön opetustoimessa ja työelämässä sekä lisätä kansalaisjärjestöjen taitoja ja luottamusta, jotta nämä voisivat vaikuttaa poliittisesti romaniyhteisöjen oikeuksien puolustajina.

Tavoitteena on hankepääällikkö Savelina Danovan mukaan lisätä romani- ja sintiaktivistien taitoja ja ohjata heidät poliittisen päätöksenteon piiriin sen varmistamiseksi, että toimintaohjelmat ovat romanien ja sintien omien toiveiden ja tarpeiden mukaisia.

Tärkeä tavoite on hankkeen pitäminen käynnissä EU-rahoituskauden loputtua. Hankkeen tavoitteina ovat raportointi romaneihin ja sinteihin työelämässä ja koulutuksessa kohdistuvasta syrjinnästä sekä romanien kouluttamiseen liittyvien hallitusohjelmien arvioiminen. Tälle perustalle rakennetaan poliittiset suositukset, jotka puolestaan ovat lobbauksen ydin tulevaisuudessa, kun näiden alojen toimintaohjelmia vahvistetaan.

Järjestäjä: International Helsinki Federation

Yhteistyökumppanit: Euroopan romanien oikeuksien keskus ja Euroopan romanien tiedotustoimisto

Tiedotus: Savelina Danova, hankepääällikkö, sähköposti: savelina.danova@errc.org

TRANPOSE – vaeltavien romanien yhdenvertaisuutta ajava verkosto

Tämä hanke perustuu Irlannin vaeltajien, Euroopan romanien oikeuksien keskuksen ja Italian Helsinki-komitean väliseen yhteistyöhön, ja siihen osallistuu viisi maata (Tšekki, Irlanti, Italia, Unkari ja Slovakia). Tavoitteet ovat seuraavat:

- Parannetaan poliitikkojen, asiantuntijaelinten ja muun yhteiskunnan tietoisuutta vaeltajien ja romanien syrjinnästä.
- Tiedotetaan vaeltajille ja romaneille heidän lainsuojastaan ja syrjinnän vastaisista keinoista.
- Lisätään solidaarisuutta vaeltajien ja romanien kesken syrjinnän lopettamiseksi.
- Koulutetaan vaeltajien ja romanien edustajien verkosto sen varmistamiseksi, että EU:n tasa-arvodirektiivejä sovelletaan paikallistasolla.

Anne Jennings-Taucien mukaan *Transpose-ohjelma tarjoaa vaeltajille ja romaneille ainutlaatuisen mahdollisuuden hankkia yhteisöjensä edustajaksi ryhtymiseen vaadittavia taitoja. Aloitteen ajatuksena on aktivoiminen toimimaan tiedonsaannin ja oikeuksien hankkimisen kautta. Päämääränä on vahva, paikallisesti tuettu yhteisön edustajien verkosto, joka käyttää Transpose-koulutuksessa hankittuja taitoja tehokkaana resurssina yhteisöilleen.*

Järjestäjä: Irlannin vaeltajien liike

Yhteistyökumppanit: Euroopan romanien oikeuksien keskus ja Italian Helsinki-komitea

Tiedotus: Anne Jennings-Tauciene, hankepääällikkö, sähköposti: communityadvocacy@hotmail.com

ROMA
EDEM

Promotion
of Roma/Traveller
Integration and
Equal Treatment
in Education
and Employment

Roma EDEM – romanien/vaeltajien integraation ja yhdenvertaisen kohtelun edistäminen koulutuksessa ja työelämässä

Tämän hankkeen yleistavoitteena on pienentää romaneja koskevan syrjimättömyyslainsäädännön ja käytännön välistä kuilua ja varmistaa, että romanikysymykset ovat olennainen osa EU-politiikkaa. Pyrkimyksenä on edistää syrjimättömyyttä julkisella sektorilla, lisätä julkisen ja yksityissektorin tärkeimpien toimijoiden tietoisuutta, lisätä romanien ja vaeltajien järjestöjen ja yhteisöjen, erityisesti naisten, kykyä puolustaa perusoikeuksiaan ja varmistaa, että romaneja ja vaeltajia sekä heidän kulttuuriaan koskevat tiedot ovat ajan tasalla ja että ne eivät perustu stereotyyppisiin.

Kaksivuotista toimeenpanovaihetta varten suunniteltuihin toimintoihin, sanoo hankepäällikkö Cristina Domínguez Robles, kuuluu romaneille ja vaeltajille sekä näiden järjestöille suunnattuja seminaareja yhdenvertaisesta kohtelusta koulutuksessa ja työelämässä kussakin osallistujamaassa, kansainvälisiä seminaareja syrjimättömyyslainsäädännön ja -politiikan valvonnasta paikallistasolla sekä romaneille jaettavien yhdenvertaisia oikeuksia, resursseja ja hyvän käytännön esimerkkejä koskevien tiedotteiden tuottaminen ja jakelu englannin, espanjan, portugalin, tšekin, unkarin ja romanian kielillä sekä romanien omalla kielellä.

Järjestäjä: Fundación Secretariado General Gitano

Yhteistyökumppanit: Pohjois-Irlannin tasa-arvoelin, Portugalin siirtolaisten ja etnisten vähemmistöjen neuvosto, Unkarin parlamentin kansallisten ja etnisten vähemmistöjen asiamies, Tšekin tasavallan valtioneuvoston kanslian ihmisoikeusosasto, Romanian kansallinen syrjimättömyysneuvosto ja Romanian romanien CRISS

Tiedotus: Cristina Domínguez Robles, hankepäällikkö, sähköposti: gabinete@fsgg.org

RomEco – romanit ja työmarkkinat

Suurin osa romanien yhteiskunnallisen eristämisen vastaisista toimintaohjelmista ja hankkeista keskittyy kulttuurikysymyksiin, sanoo hankepäällikkö Jochen Blaschke, eikä romanien yhteiskunnalliseen integrointiin tähtääviä toimintaohjelmia juurikaan ole.

Hankkeen tavoitteina ovat romanien tilanteen kartoittaminen neljän maan työmarkkinoilla eli Bulgariassa, Italiassa, Saksassa ja Tšekissä sekä romanien yhteiskunnalliseen integrointiin tähtäävien ammatillisten koulutusohjelmien arviointi. Tärkeänä pyrkimyksenä on perustaa tärkeimpien ehtojen määrittämiseksi menestyksestä integraatiopolitiikkaa varten syrjintään, työmarkkinoihin, ammattikoulutukseen ja romanikysymyksiin erikoistuva asiantuntijaverkosto, johon romanit itse myös osallistuvat mielipiteiden ja ajatusten vaihtamista silmällä pitäen.

Lisätavoitteena on uusien lähestymistapojen kehittäminen ammatilliseen koulutukseen romanien integroimiseksi työmarkkinoille entistä paremmin. Lisäksi tuotetaan esitteitä ja muita julkaisuja yleisen tietoisuuden parantamiseksi romanien tilanteesta.

Järjestäjä: Berliner Institut für Vergleichende Sozialforschung (BIVS) Saksassa

Yhteistyökumppanit: Studii Romani Bulgariassa, Università degli Studi di Firenze, Dipartimento di Scienze dell' Educazione Italiassa ja Dzeno-järjestö Tšekissä

Tiedotus: Jochen Blaschke, hankepäällikkö, sähköposti: jochen.blaschke@emz-berlin.de; Guillermo Ruiz, hankkeen koordinaattori, sähköposti: guillermo.ruiz@emz-berlin.de

Tukea romanien verkostolle

Yhteisön toimintaohjelmasta tarjotaan myös rahallista tukea verkostolle, joka edistää romanien asiaa EU:n

tasolla. Verkosto on suunniteltu romanien edustajien ja poliittisten päätöksentekijöiden keinoksi viestiä ja kysyä toisiltaan neuvoa päätavoitteen ollessa romanikysymysten "valtavirtaistaminen" – toisin sanoen varmistetaan, että romanien tarpeet otetaan huomioon kaikilla heitä koskevilla politiikan aloilla. (Tarkempia tietoja on sivustossa http://europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/callspt/calls_en.htm.)

Romanit Brysselissä – Viktória Mohácsi, Euroopan parlamentin jäsen

Ennen astumistaan tehtäväänsä joulukuussa 2004 Viktória Mohácsi toimi Unkarin opetusministeriön romanilasten kotouttamisvaltuutettuna, ja sitä ennen hän työskenteli Euroopan romanien oikeuksien keskuksessa Budapestissa. Hänen romani-identiteetinsä on avainasemassa hänen edustajantoimessaan, ja hän kokee tehtäväkseen taistelun romanien oikeuksien puolesta:

Vaikka me Euroopassa asuvat romanit olemme kaikki erilaisia, meillä on yhteinen identiteetti, yhteinen kulttuuriperintö ja yhteinen kieli, vaikka murteita onkin useita. Meidän ryhmäidentiteettiämme vahvistaa vuosisatojen syrjintä. Koska tunnemme itsemme uhatuiksi, elämme omissa yhteisöissämme ja eristäydymme muista asuinmaamme kansalaisista.

Hänellä on selvä näkemys siitä, mitä tarvitaan romanien tilanteen parantamiseksi merkittävästi koko Euroopan alueella. *Kansalaisyhteiskunta voi yrittää vaikuttaa, mutta hallitusten on oltava toiminnan vetureita. Yleisesti ottaen hallitusten pyrkimyksenä on kuitenkin keskittyä romanikysymyksen kulttuuriin näkökohtiin sekä yleisöä kiinnostavan ja poliittisesti turvallisena pidetyn romanien kansanperinteen edistämiseen, ja tämän alan aloitteisiin käytetään paljon rahaa. Vähän on kuitenkin tehty romanien integroimiseksi yhteiskuntaan ja vain vähän varoja käytetty avainasemassa olevaan koulutukseen, asumiseen tai työllisyyteen. Kun ihmiset ovat nälissään, tanssiminen ei tule ensimmäisenä mieleen.*

Koulutus on tärkeää, ja se on minulle henkilökohtaisesti läheisin aihe. Koulutustilanne on hyvin samanlainen kaikissa maissa riippumatta romaniväestön koosta. Jopa Suomessa, jossa minun tietoni mukaan asuu alle 10 000 romanina, useimmat romanilapset käyvät oppimisvaikeuksista kärsiville tarkoitettuja erityiskouluja. Unkarissa 30 prosenttia 6–14-vuotiaista lapsista käy erityiskouluja. Minun mielestäni tällainen on henkisesti tuhoisaa näistä kouluista valmistuville nuorille: nuoret saavat heikon koulutuksen, joka tehokkaasti estää heiltä pääsyn jatkokoulutukseen. Sillä tavoin työpaikan löytäminen on joko vaikeaa tai mahdotonta, ja he päätyvät elämään sosiaaliturvan varassa. Syynä siihen, että niin monet romanit ovat työttöminä, on ainakin osittain romanien yhteiskunnallinen tilanne ja syrjintä, mutta varsin merkittävä tekijä on myös puutteellinen koulutus.

Vuonna 2002 Unkarin hallitus käynnisti kouluissa romanilasten kotouttamisohjelman integroidakseen heidät koulutusjärjestelmään vuoteen 2006 mennessä. Ennen sitä seurantatutkimuksissa kysyttiin kouluista vanhemmilta näiden mielipidettä ehdotuksesta. Samalla kun miltei puolet kannatti integrointia sinänsä, 94 prosenttia sanoi, ettei haluaisi lapsensa istuvan romanilapsen vieressä.

Näen tehtäväni Euroopan parlamentin jäsenenä viestinviejänä EU:n ja kentällä työskentelevien välillä ja pidän osapuolet ajan tasalla tuloksista. Minusta EU on tärkeä, koska se voi painostaa kansallisia hallituksia toimintaan. Päämääränäni on varmistaa, että kaikilla lapsilla on samat oikeudet laadukkaaseen koulutukseen taustasta riippumatta, ja olisin tyytyväinen voidessani todeta, että kotouttamislainsäädäntö on hyväksytty ennen kauteni loppua.

Suhtaudun hyvin optimistisesti Romanien integraation vuosikymmen -aloitteeseen, mutta on tärkeää, että varojen ohjaamisesta vastaavat kansalaisjärjestöt käsittelevät ajankohtaisia asioita ja ohjelmia, joiden avulla saadaan tuloksia aikaan.

Romanitaustaisille opiskelijoille suunnattu harjoittelu

Marraskuussa 2004 komissio käynnisti Avoimen yhteiskunnan tutkimuskeskusten tukeman harjoitteluohjelman antaakseen harjoittelumahdollisuuden kymmenelle romanitaustaiselle opiskelijalle vuonna 2005 komission palveluksessa. Kukin kolmen kuukauden harjoittelujakso on avoin hakijoille uusista jäsenvaltioista (Kyprosta ja Maltaa lukuun ottamatta), Bulgariasta, Kroatiaasta, Makedoniasta (entinen Jugoslavian tasavalta), Romaniasta, Serbia ja Montenegrosta sekä Turkista. Tavoitteena on antaa mukaan liittyneille yleiskuva Euroopan yhdentymiskehityksestä, käytännön tietoja komission työstä sekä henkilökohtaisia kokemuksia ja yhteyksiä, jotka voivat olla tulevalla työuralla hyödyksi.

Romanien harjoittelu Euroopan unionissa

Euroopan komission työllisyyden, sosiaali- ja tasa-arvoasioiden pääosaston johtajan Odile Quintinin mukaan järjestelmän ansiosta nämä opiskelijat voivat *kurkistaa komission työhön ja osallistua meidän ajatustyöhömme – [se] auttaa nuoria ihmisiä ja näiden yhteisöjä, mutta siitä on myös paljon apua meille tulevan toimintamme suunnan määrittämisessä.*

Harjoittelijoiksi valitut neljä romanio opiskelijaa, jotka aloittavat 1.5.2005, ovat lehtimies Bulgarian kansallisesta televisiosta, romanialainen juristi, joka on työskennellyt Bukarestin demokraattisen muutoksen säätiossä ja Euroopan romanien oikeuksien keskuksessa Budapestissa, useiden romaniasioita hoitavien kansainvälisten järjestöjen konsultti sekä yhteisösuhteiden koordinaattori.

Vastavalmistunut politiikantutkija Bulgarian amerikkalaisesta yliopistosta, Radostina Chaprazova, joka on harjoittelijana työllisyyden, sosiaali- ja tasa-arvoasioiden pääosastossa, sanoi, että *harjoittelu on minulle poikkeuksellinen mahdollisuus, mutta myös iso haaste. Se auttaa minua ymmärtämään, miten voin auttaa kansani oikeuksien puolustamisessa ja olenko oikealla uralla.*

Bulgaria on useiden uskontojen, kansojen ja kansallisuuksien sulatusuuni. Silti maassa ollaan avoimesti vihamielisiä romaneja kohtaan, mikä ilmenee jopa viestintähaluttomuutena ja lisäksi haluttomuutena asua samassa naapurustossa tai lähettää omat lapset samaan kouluun romanilasten kanssa. Tuhannet romanit asuvat kurjuudessa, muusta yhteisöstä erillään olevissa slummeissa, sietämättömissä olosuhteissa, joiden on muututtava, ja minun tehtäväni on auttaa korjaamaan tilanne.

Euroopan komissio

Tasa-arvo ja syrjinnän torjuminen – Vuosikertomus 2005

Luxemburg: Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto

2005 – 36 s. – 21 x 29,7 cm

ISBN 92-894-9451-4

MYynti JA TILAUKSET

Julkaisutoimiston toimittamat maksulliset julkaisut ovat saatavissa myyntiedustajiltamme kautta maailman.

Miten jonkin julkaisun voi hankkia?

Myyntiedustajien luettelosta valitaan sopiva edustaja, johon otetaan yhteys tilauksen jättämiseksi.

Mistä myyntiedustajien luettelon saa?

- Joko julkaisutoimiston Internet-sivustosta osoitteesta <http://publications.eu.int/>
- tai pyytämällä sitä faksitse numerosta (352) 29 29-42758, jolloin se toimitetaan painettuna versiona.

Moninaisuuden puolesta

Syrjintää vastaan

KE-AM-05-001-FI-C

Lisätietoa perusoikeuksista ja syrjinnän vastaisesta toiminnasta saat osoitteesta:

Euroopan komissio
Työllisyyden, sosiaali- ja tasa-arvoasioiden pääosasto
D.3 yksikkö
B-1049 Bruxelles

Sähköposti: empl-antidiscrimination@cec.eu.int

Voit käydä myös Internet-sivuillamme osoitteessa:

http://europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/index_en.htm

"Moninaisuuden puolesta. Syrjintää vastaan." -kampanjan Internet-sivut:

<http://www.stop-discrimination.info>